

4 1/4

425 anys de
les Festes
de Sant Roc
a Barcelona

De vot de ciutat
a festa popular
de la plaça Nova

Associació de Festes de la Plaça Nova
Comissió de Festes de Sant Roc

Cases de
la Festa

Ajuntament de
Barcelona

Les festes votives

De vot de poble a festa popular

La pesta, filla de la nit i companya de la fam, comprenia el còlera, la febre groga, la pesta bubònica, la lepra i qualsevol epidèmia mortífera. En el món catòlic hi ha sants taumaturgs, miraclers de les necessitats per excel·lència: sant Sebastià, sant Antoni Abat, sant Miquel Arcàngel, sant Cristòfor i sant Roc.

Josep Fornés

Voveo és el verb llatí que conté el significat del que avui en dia en diríem *compromís*. Voveo és 'prometre', mentre que *votum* és 'la promesa que hom fa'. Els devots mantienien un compromís absolut amb la divinitat; per això, d'aquest compromís ferm i renovat, se'n deia *devotio* i ara se'n diu *devoció*. Quan els devots comparteixen una promesa assumeixen el compromís de mantenir-la. Hi ha vots de pobresa, vots d'obediència, vots de castedat i també hi ha vots del poble.

El vot del poble és el compromís que la població adquireix amb una divinitat benefactora —un sant, una Mare de Déu, una santa—, el patronatge de la qual sorgeix per efecte d'un favor concedit. Epidèmies, pestilències i mals lletjos de mal guarir terroritzaven la gent en temps anteriors als coneixements científics de la medicina moderna i l'ús dels fàrmacs antibiòtics.

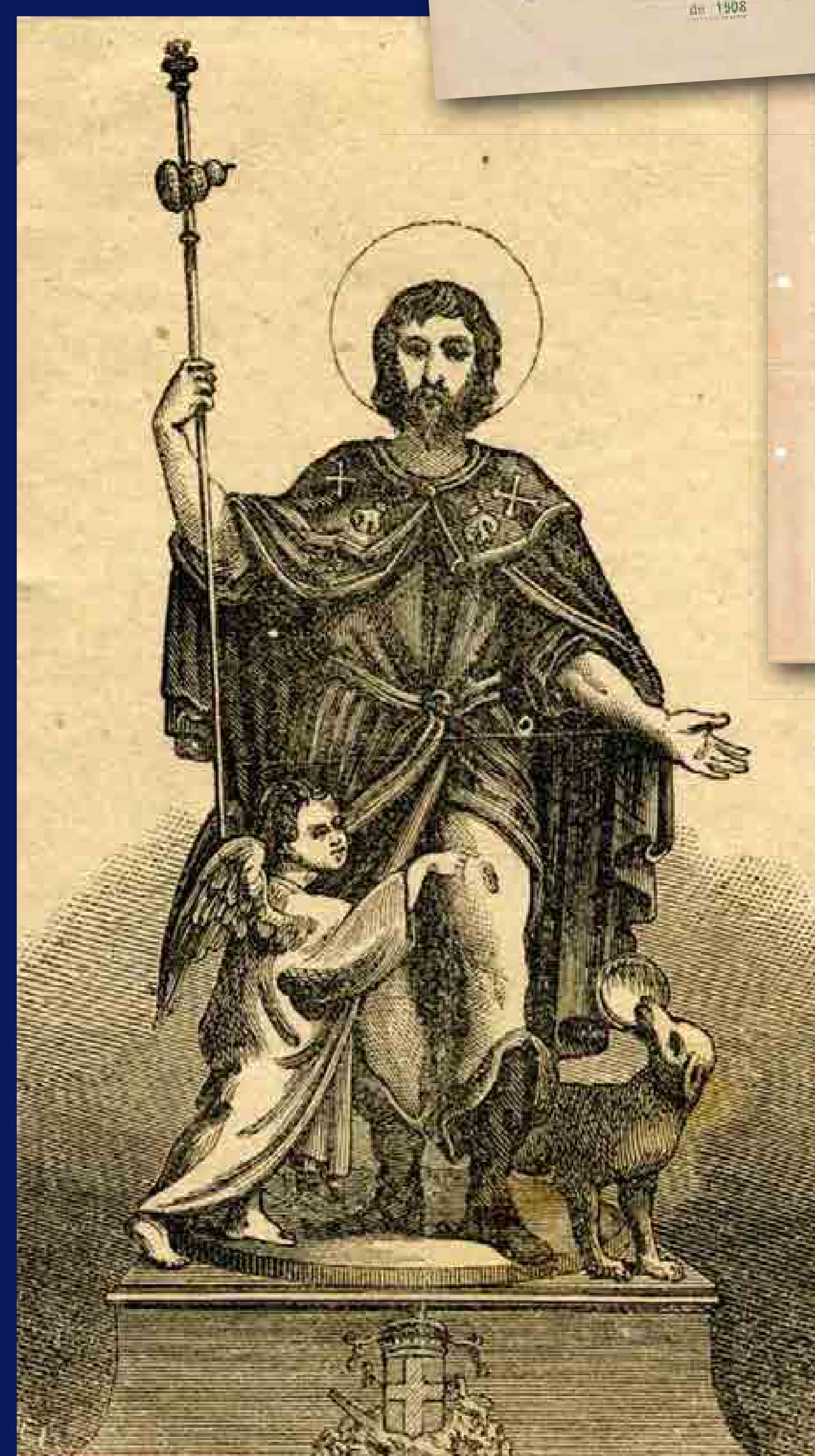
A Barcelona la Junta del Morbo establí cauteles, prohibicions de concentracions públiques i disposicions sanitàries per a facilitar la feina als sants miraclers, mentre els carrers s'omplien de fornícules amb les imatges dels taumaturgs protectors. Hi ha gent que conta que la proliferació de fornícules de sants anava lligada a la permissivitat de la Junta del Morbo amb l'autorització de festes populars en carrers i places on hi hagués la imatge del sant en temps de pesta, però no queda cap festaire que ho pugui confirmar...

Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1932. F. Martinell, Arxiu de l'AFP.

Programa de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1908. Arxiu de l'AFP.

Goigs de sant Roc de Barcelona, 1920. Arxiu de l'AFP.

Imatge de sant Roc de la catedral de Barcelona, 1904. Arxiu de l'AFP.

Festes de Sant Roc, 1934. F. Paris, AHCB.

Sant Roc gloriós!

Festes de Sant Roc als Països Catalans

Sant Roc va néixer a la ciutat occitana de Montpeller l'any 1295, segons la crònica del venecià Francesco Diedo (1478), o el 1350, segons la versió de la vida del sant recollida a l'*Acta Brevoria* (Llombardia, 1430). Fill d'una família benestant anomenada Roqué, segons versions occitanes, quedà orfe quan era molt jove i decidí vendre l'herència i repartir-ne els beneficis entre els pobres. Després, tot acollint-se a l'orde dels franciscans, pelegrinà a Roma.

Va fer estada en diverses poblacions italianes, on li són atribuïdes nombroses curacions de malalts infectats de pesta. Sembla que tenia coneixements de medicina. Després de contraure ell mateix la pestilència a la vila de Piacenza, origen de la llegenda del sant i el gos, va tornar a la seva ciutat. Va morir empresonat a la vila d'Angera el 1326 o el 1379, segons les diferents versions.

Ràpidament, es va estendre la seva fama d'home sant i la devoció per ell com a protector de la pesta i d'altres infeccions. Malgrat que no va ser canonitzat fins a l'any 1629, durant el pontificat d'Urbà VIII, sant Roc ja va ser invocat en el Concili de Constança, el 1414, i en el de Ferrara, el 1438. Les ciutats de Montpeller i de Venècia, on van ser traslladades les seves despulles el 1485, van ser els centres d'expansió del seu culte pel nord d'Itàlia i Occitània, fins a arribar a totes les terres de la corona catalana. Són in comptables els llocs de festa i de devoció a sant Roc als Països Catalans.

Gloriós sant Roc, guardeu-nos de pesta i foc.

Dita popular

Sant Roc, retaula de la catedral de Barcelona, segle xv. J. Huguet, Arxiu de l'AFP.

Sant Roc de Montpeller. Fulletó del Sindicat d'iniciativa, 1980. Arxiu de l'AFP.

CATALUNYA

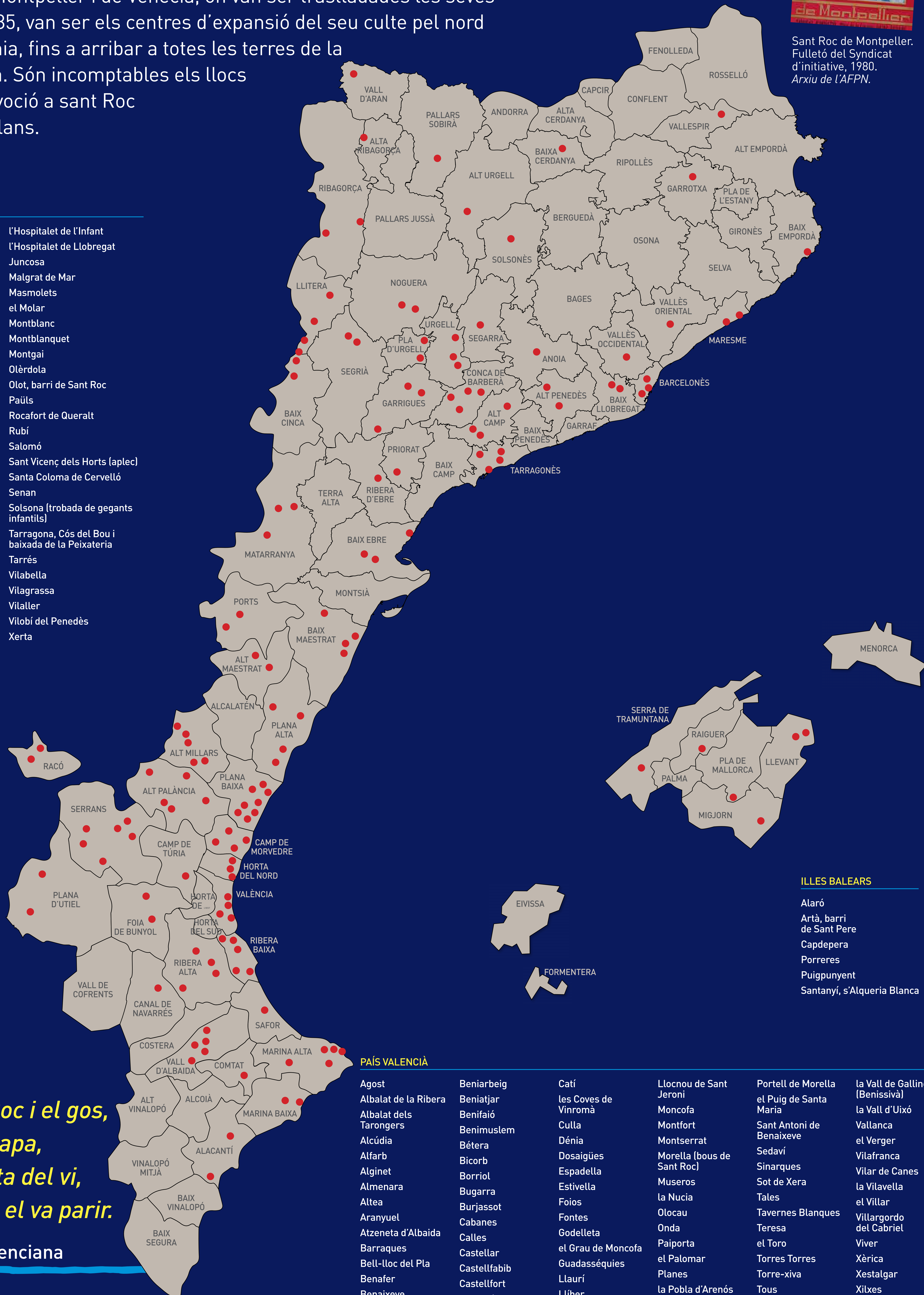
Albesa	L'Hospitalet de l'Infant
Alcover	L'Hospitalet de Llobregat
Almenar	Juncosa
Arenys de Mar	Malgrat de Mar
l'Argilaga	Masmolets
les Avellanets i Santa Linya	el Molar
Barbens	Montblanc
Barcelona, barri de la Catedral (plaça Nova)	Montblanquet
Barcelona, vila de Gràcia	Montgai
Beltanes	Olèrdola
Bellver de Cerdanya	Olot, barri de Sant Roc
Calella de Palafrugell, barri de Sant Roc	Paüls
la Cava	Rocafort de Queralt
Caseres	Rubí
Castellfollit de la Roca	Salomó
Castellfollit de Riubregós	Sant Vicenç dels Horts (aplec)
Ceret	Santa Coloma de Cervelló
Ciutadilla	Senan
la Coma i la Pedra	Solsona (trobada de gegants infantils)
Copons	Tarragona, Cós del Bou i baixada de la Peixateria
Darmós, Tivissa	Tarrés
Farrera	Vilabella
Garós	Vilagrassa
la Granadella	Vilaller
Gualba	Vilobí del Penedès
Guissona	Xerta

LA FRANJA

Albelda
Calaceit
Candanos
Esplucs
Mont-roig de Tastavins
la Pobla de Castre
el Pont de Montanyana
Sant Esteve de Llitera
la Vall del Tormo
Vallobar
Xalamera

Voto a Sant Roc i el gos, la plaga i la capa, la carabasseta del vi, i la mare que el va parir.

Dita popular valenciana

El vot de ciutat

Sant Roc, patró de Barcelona, capelles i capelletes

Quan Barcelona, amb ocasió de veure's la ciutat el segle XVI, castigada per la pesta acudien els barcelonins al valiment de Sant Roc [...] des de llavors el prengueren per un dels seus sants patrons.

Aureli Capmany

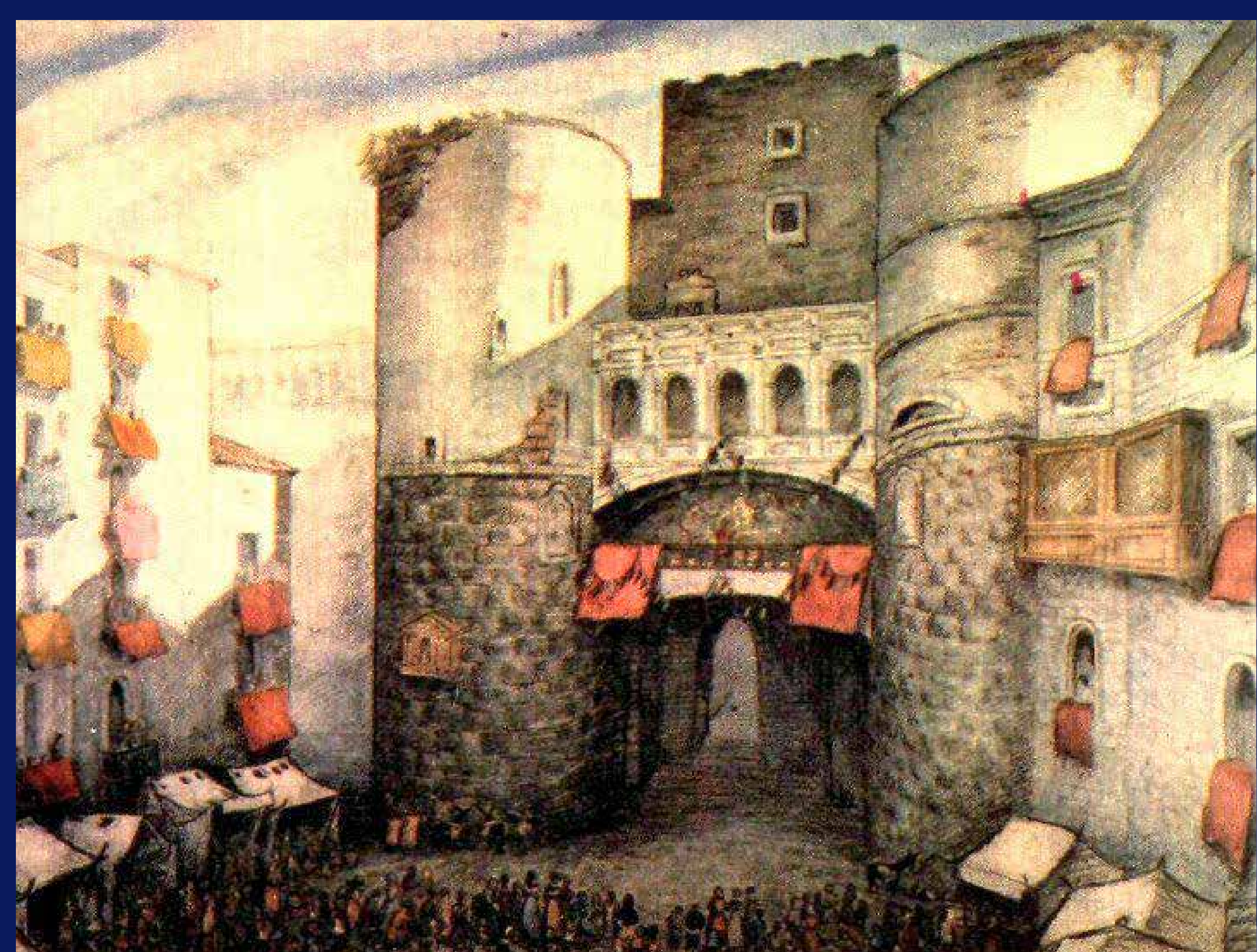
Imatge de sant Roc de la Plaça Nova, 1907. Arxiu de l'AFP.

La fama i la devoció al taumaturg Roc aviat van arribar a Barcelona, una ciutat commocionada per les constants plagues de pesta dels segles XIV i XV. L'església de Santa Eulàlia del Camp, situada fora muralla al camí de França, des de l'any 1475 ja tenia una capella dedicada a sant Roc.

Aquesta església des de l'any 1115 havia estat un convent dels frares augustinians. Quan aquests, el 1423, es traslladaren al convent de Santa Anna, a l'església de Santa Eulàlia s'instal·là una comunitat de religioses dominiques procedents del Llenguadoc, país d'origen de sant Roc.

La nombrosa i constant immigració occitana a la ciutat i les persistents plagues infeccioses explicarien que, a les nombroses i modestes fornícules i capelletes que feia temps que el poble bastia en honor a diversos sants, aviat hi apareguessin humils imatges de sant Roc.

Aquestes circumstàncies motivaren que, el 1515, el Consell de Cent celebrés la primera processó votiva a sant Roc, tot adreçant-se en incorporació *promenia* a Santa Eulàlia del Camp. El Consell barceloní el 1519 va declarar sant Roc copatró de la ciutat i, al costat dels sants Sebastià i Cristòfol, advocat protector contra la pesta. Definitivament, entre 1563 i 1569, el Consell de Barcelona fa el **vot de ciutat** a sant Roc amb el compromís de celebrar la seva festa amb seguici corporatiu i missa pròpia. L'any 1587 la diada de Sant Roc seria declarada festa oficial de la ciutat.

La plaça Nova, 1820. Lola Anglada, 1956. Arxiu de l'AFP.

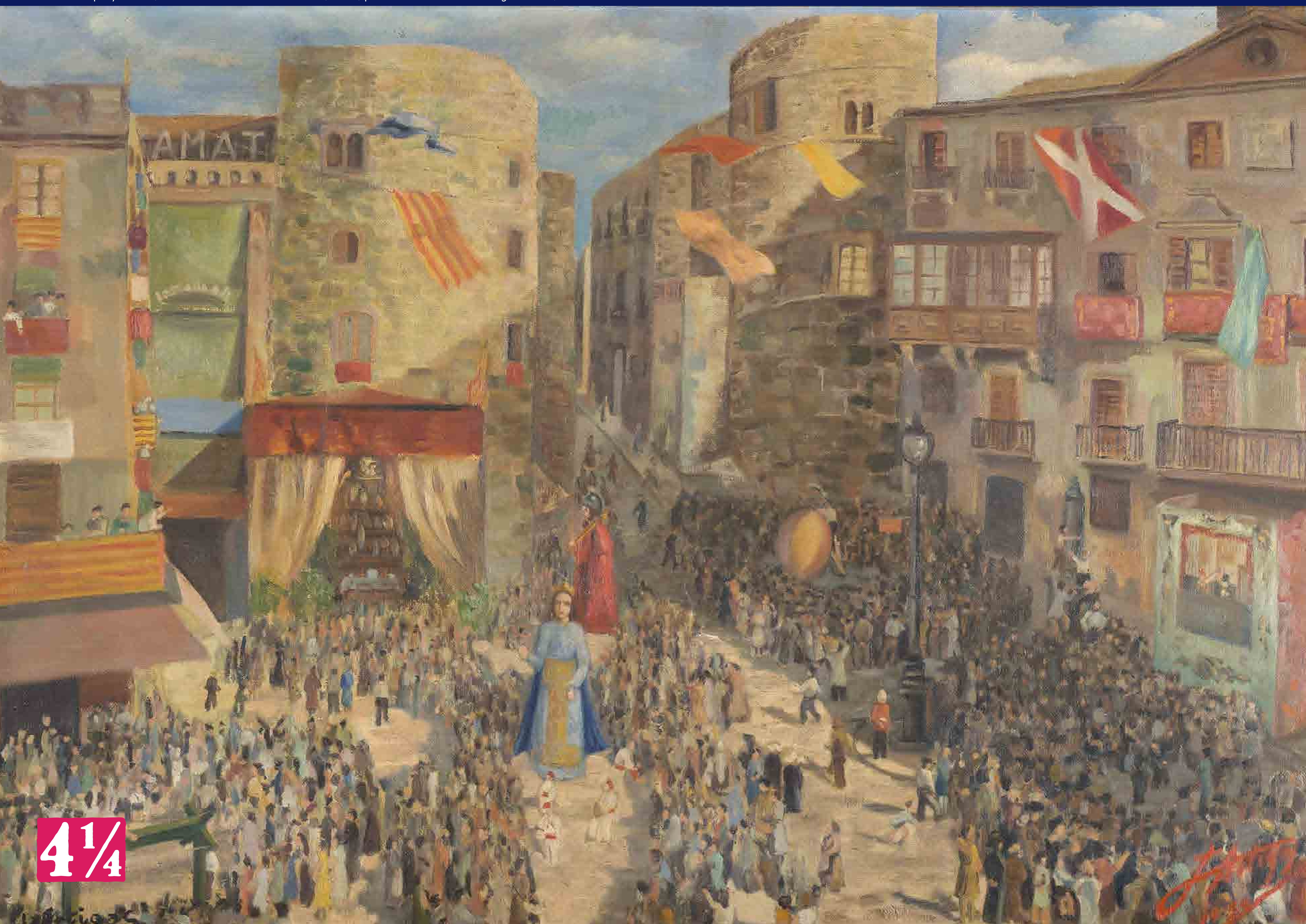

Programa de festes en honor a Sant Roc de la Plaça Nova, 1910. Arxiu de l'AFP.

Fotografia del cartell de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova i carrers de l'entorn, 1908. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

La plaça Nova, el dia de la Festa de Sant Roc, 1930, pintura sobre tela. J. Artigas Basté, MUHBA.

Les festes en temps de conflicte: segles XVII-XVIII

La Confraria de Sant Roc de la Plassa Nova, 1589: neix una festa

En 1589 fundaren los vehins y circunvehins de la Plassa Nova la devoció del gloriós Sant Roch en agraïment pel benefici y mercè que lo Senyor els alcançà al Sant preservant-los del contagi de la pesta [...].

Confraria de Sant Roc, 1732

La plaça Nova, segle xvii. Antoni de Paula Rigau, 1922, Arxiu de l'AFP.

Acte de lliurament de la Bandera dels Bastaixos als veïns de la plaça Nova, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1794. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

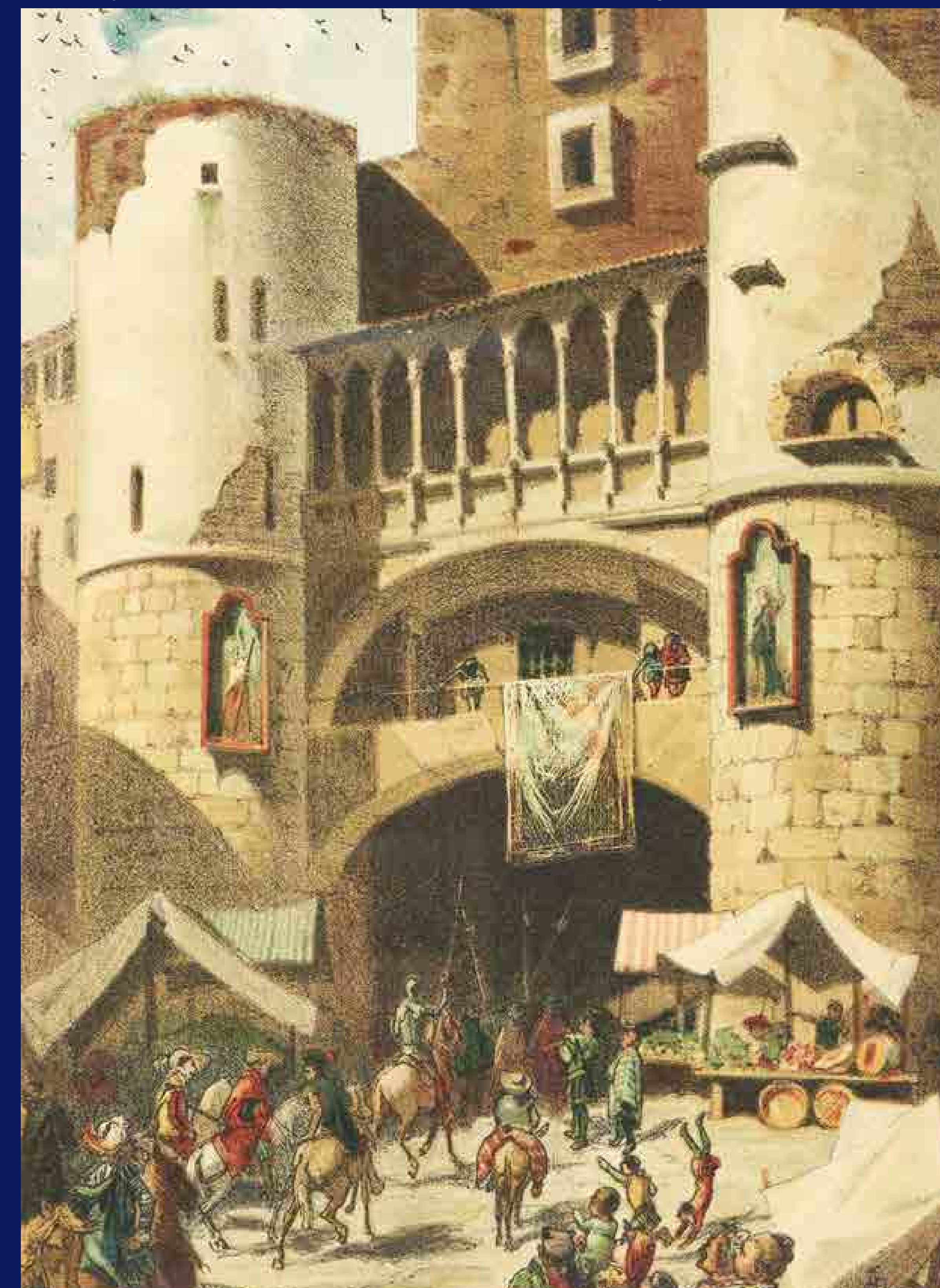
Bandera dels Bastaixos, 1794. Arxiu de l'AFP.

A la cantonada de la plaça Nova amb el carrer dels Boters, des de l'any 1563, els veïns del barri veneraven la imatge de sant Roc. El 1589, any que la pesta bubònica assolà terriblement el país, el veïnat constituí la **Confraria de Sant Roc de la Plaça Nova**. La Confraria celebrava el sant participant en la processó del Consell i amb oficis, lluminàries i concerts a la plaça. Així començaven unes festes que, amb tota mena de dificultats, arribarien fins als nostres dies.

El seguici del Consell a l'església de Santa Eulàlia del Camp duraria fins al 1650, quan, amb motiu de la Guerra dels Segadors, Barcelona estava sota setge i Santa Eulàlia del Camp va ser destruïda. L'any 1653 es reprèn el seguici votiu del Consell barceloní, ara a la nova capella de Sant Roc situada al Portal Nou, amb la participació del Capítol Catedralici i la Confraria de la Plaça Nova. Tres anys abans, el veïnat de la plaça havia instal·lat la fornícula del sant a la torre de l'Ardiaca.

Durant el setge del 1714 es destrueix la capella de Sant Roc del Portal Nou. El 1715 el nou consistori borbònic renova el vot de ciutat amb el seguici al convent de Santa Anna. La Confraria, però, faria el seu seguici a la capella de la Mare de Déu de la Pena, a la catedral. Mentrestant, a la plaça Nova, des de l'any 1690, amb el nou pont entre les dues torres, dedicat a la Mare de Déu de la Gràcia i amb una nova imatge del sant, les festes creixen amb guarniments, lluminàries, ministrers, jocs i ofici solemne.

Entrada de Don Quixot a Barcelona, segle xvi, dibuix d'Apel·les Mestres; Don Quixote de la Mancha, edició de 1879. J. Aleu Fugarull, Arxiu de l'AFP.

La festa popular: 1794-1883

El barri de la Catedral: la plaça Nova i els carrers adjacents

Fanal de la capella de Sant Roc a la plaça Nova de Barcelona. Arxiu de l'AFP.

Lo dia de Sant Roch... En la nit quedaven adornats ab pezas de tela o blauet, ab algunes Cornucòpies ab llum; lamine del Sant [Roch]; bombas; estrelles y llanties de paper transparent y pintat.

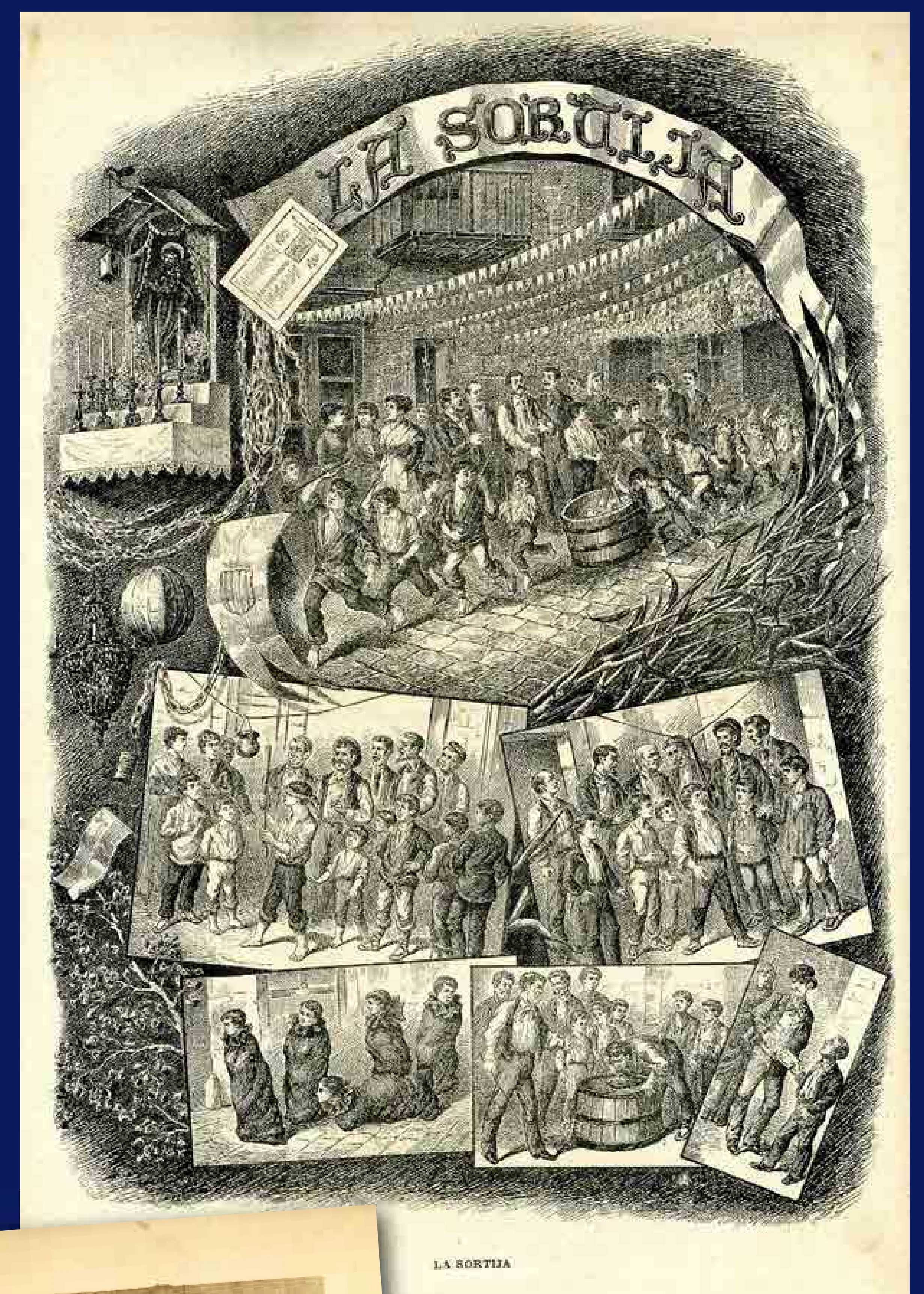
Rafel d'Amat i de Cortada, baró de Maldà (*Calaix de Sastre*, 1795)

L'any 1794 el Gremi de Bastaixos, amb seu a la plaça Nova i sota el patronatge de la Mare de Déu de la Victòria —la imatge de la qual era a la torre del Bisbat de la plaça—, ofrenà una bandera de sant Roc als veïns del barri que organitzaven les festes del sant, en les quals el gremi participava. Aviat la Bandera dels Bastaixos va ser un element imprescindible de la festa de Sant Roc i del seguici, que, des del 1780 fins al 1835, va anar a l'església de Sant Gaietà, situada a l'actual Portal de l'Àngel.

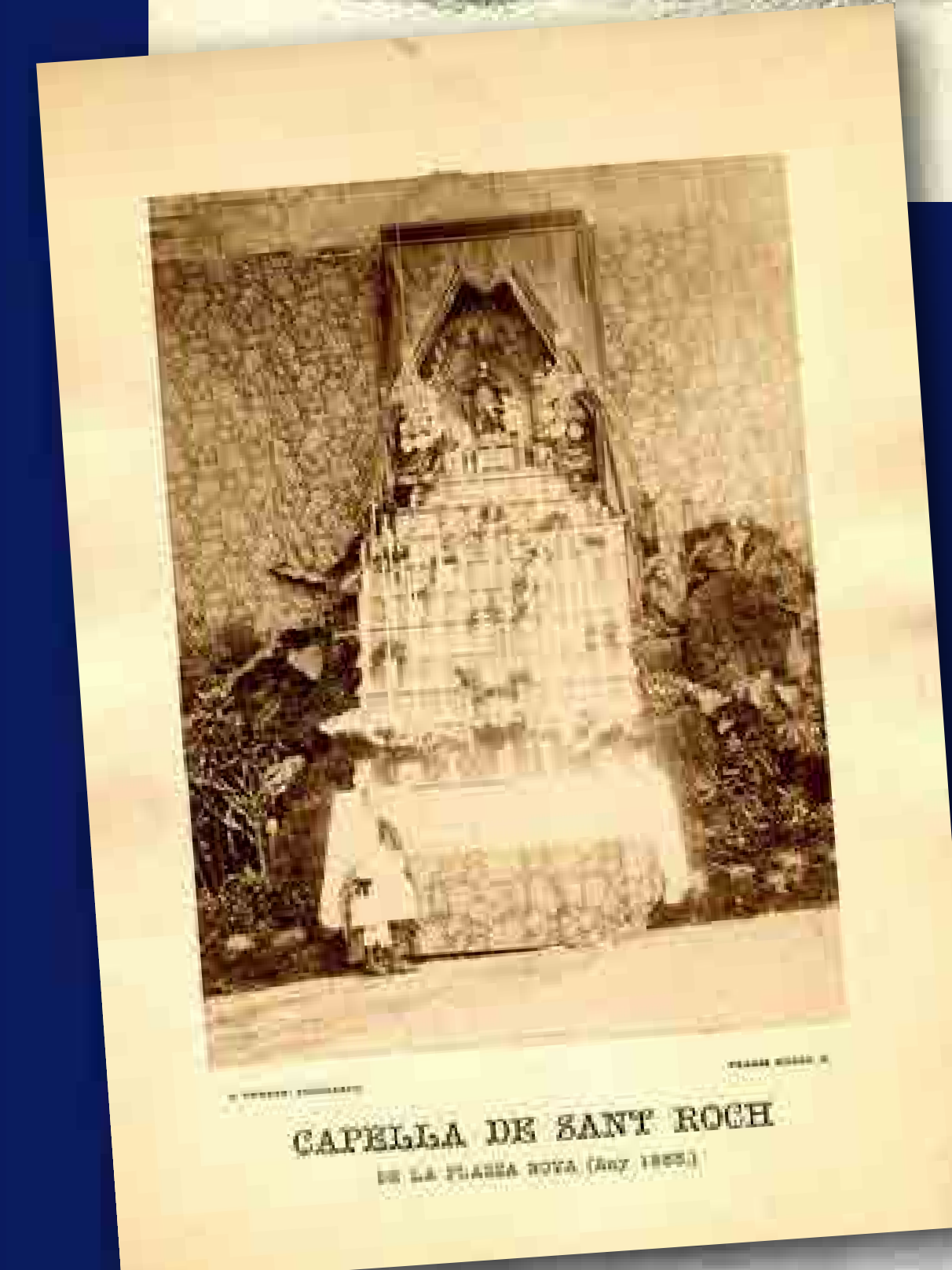
La plaça Nova, des del seu naixement el 1355, era el centre vital, comercial i social del barri de la Catedral. Des del primer moment va ser l'espai de la ciutat que acollia tota mena de mercats a redós dels quals van aparèixer tota mena de negocis familiars, fondes i hostals que perdurarien fins ben entrat el segle xx. Aquests veïns de tota la vida, els Xacó, Tòfol el Cansalader, Guimet dels Billars, Pontí Daurador, la Pepeta Caball..., eren els responsables espontanis de les festes populars.

Les celebracions anaven incorporant noves activitats i elements festius que van esdevenir tradició: l'aigua de Sant Roc, la sortija, el rosari cantat pels escolans de solfa de can Marraco, el templel al mig de la plaça —que era el mateix que el de les festes de Carnaval—, el Porró Llarg —que va portar de Mataró Caterina Xacó l'any 1830— o els saraus i balls de nit. Tot aquest món el representà esplèndidament el 1870 Frederic Soler, *Serafi Pitarra*, en el seu quadre de costums *La Festa del Barri*.

Festes de Sant Roc, amb un baldaquí cedit per la Junta de Festes del Born, 1859 (pintura sobre tela). Antoni de Paula Rigau, MUHBA.

La sortija de les Festes de Sant Roc, 1860. Arxiu de l'AFP.

Capella de Sant Roc de la Plaça Nova, 1885. J. Romero, Arxiu de l'AFP.

Dibuix de les Festes de Sant Roc, 1884. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

La festa del barri: 1884-1902

Veïns, comerciants i comissions de festes

[...] Tots aquestos carrers avuy [16 d'agost, Sant Roc] es guarneixen y també ho fan de vegades los d'en Ripoll, de la Tapineria, de la Palla y altres; pero sobre tot, qui ho fa mes splendid és la plassa Nova.

Rossend Arús

El 1884, mentre l'Ajuntament de Barcelona renova el vot de ciutat a sant Roc que havia deixat de complir el 1851, els veïns i comerciants del barri escullen els membres de la que seria la primera **Comissió de Festes** constituïda oficialment i, per tant, la primera de la qual es conserven les actes i els comptes. La nova Comissió donarà un gran impuls a les celebracions en l'aspecte més festiu i popular.

S'estrenen nous guarniments que confeccionen els veïns, amb gallardets per tota la plaça i amb set grans banderes per als set carrers del barri. Es complementen els jocs de sortija amb la primera cucanya, que és portada des de Sarrià. Es contracten bandes de música que participen en el seguici i que amenitzen els concerts de tarda i els balls de nit. Les representacions de putxinel·lis són ja un clàssic de la festa. S'inicia la tradició dels Panelllets de Sant Roc —dolç de recepta secreta i de gran anomenada arreu— i, gràcies al bisbe Català, el repartiment de bons i del pa dels pobres. El 1894 se celebren unes grans festes pel Centenari de la Bandera dels Bastaixos de la Plaça Nova.

Al darrer terç del segle XIX les celebracions de Sant Roc de la Plaça Nova s'estenen pels carrers del voltant: el de Ripoll, el de la Palla, el de la Tapineria... Les Festes de la Plaça Nova, però, gaudien d'un ampli reconeixement a tota la ciutat. Hi acudien autèntiques multituds a veure les il·luminacions i a assistir als balls dels envelats i dels cafès, però, sobretot, als focs d'artifici que tancaven les festes, que durant dècades van ser els més celebrats.

Envelat de la plaça Nova, durant les Festes de Sant Roc, 1896. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

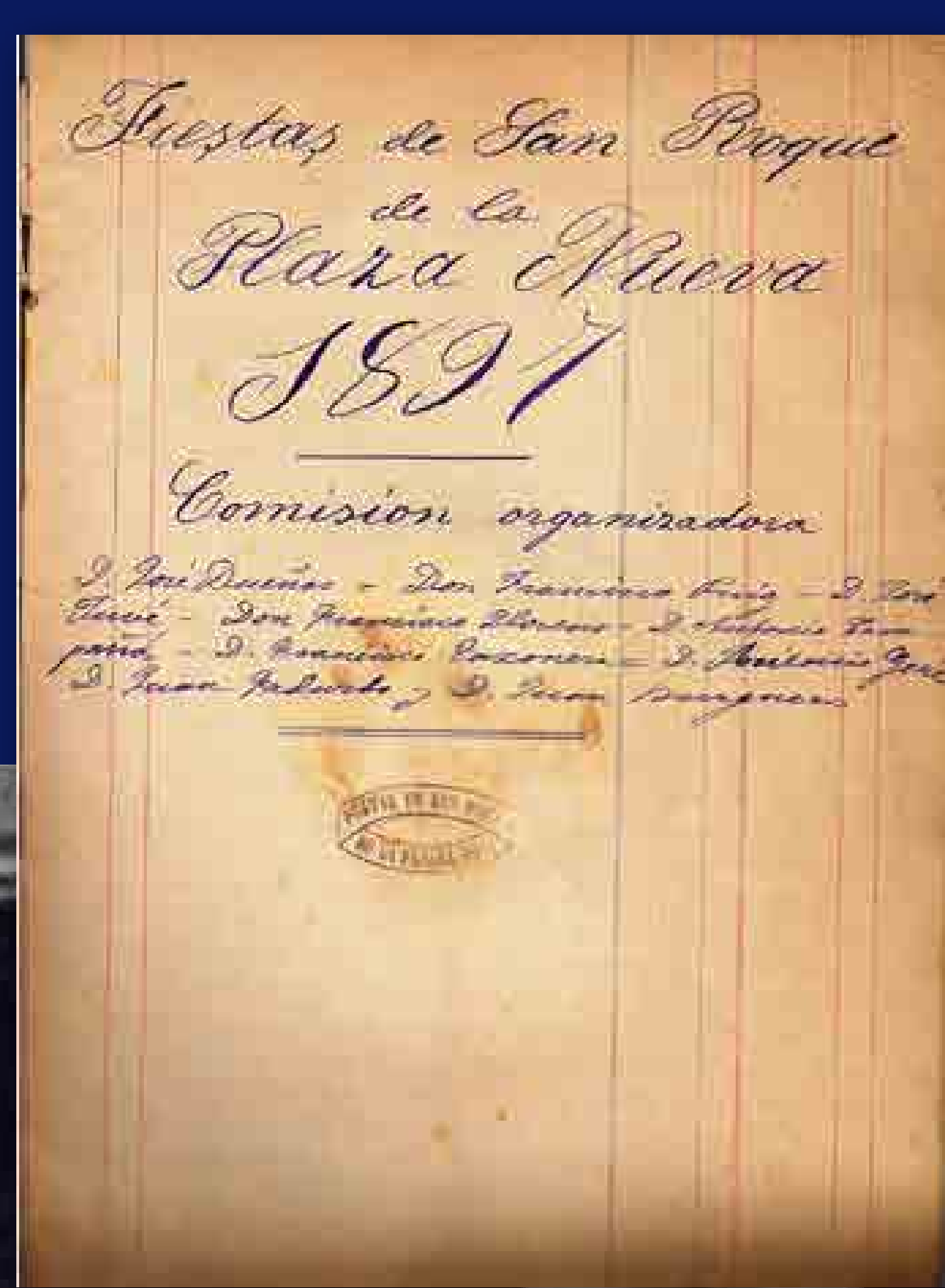
Botiga de terrissa Morató, guarnida per a les festes, al Racó de Sant Roc de la plaça Nova, 1884. Arxiu de l'AFP.

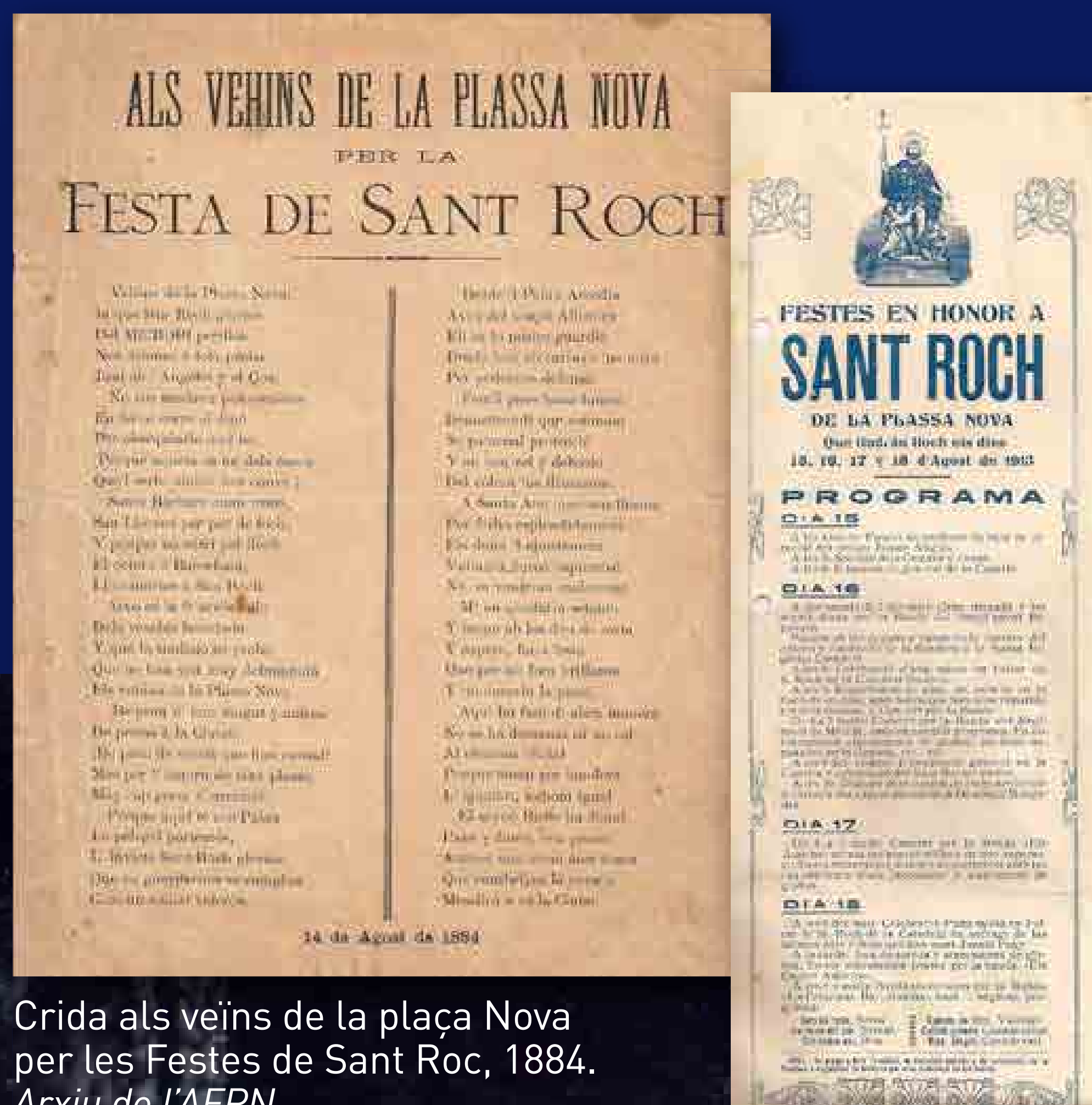
Botiga de llegums Campañà, a la plaça Nova, final del segle XIX. Arxiu de l'AFP.

Ball de festa a la plaça Nova, 1907. Arxiu de l'AFP.

Invitació per a anar al ball de les Festes de Sant Roc a la plaça Nova, 1895. Arxiu de l'AFP.

Libre de comptes de la Comissió de Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1897. Arxiu de l'AFP.

Crida als veïns de la plaça Nova per les Festes de Sant Roc, 1884. Arxiu de l'AFP.

Programa de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1913. Arxiu de l'AFP.

La festa moderna: 1903-1935 (I)

Les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, una gran empenta

Festes memorables [de Barcelona], entre les principals Sant Roc, a la Plaça Nova [...].

Francesc Curet

El primer terç del segle xx va representar l'autèntica edat d'or de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova. El 1903 es renova la Comissió de Festes amb la incorporació de joves pertanyents als llinatges menestrals habituals del barri i de nous veïns, prohoms de la política i la intel·lectualitat del moment i joves amb ínfules artístiques, que donen un gir a la festa i que, sense alterar l'esperit popular de la seva essència, l'enriqueixen amb un aire nou de catalanitat i modernisme.

La festa incorpora noves activitats d'acord amb els gustos del moment: sardanes, esbarts, gegants i capgrossos, una cucanya nova, globus i focs japonesos, concerts i balls a la moda i el cartell de la festa. Aquest cartell, únic i original en cada edició, era concebut per l'artista plaçanoví Antoni de Paula Rigau. En va elaborar cinquanta-sis, entre els anys 1907 i 1972, i cada un és una obra d'art i una crònica del moment. Van esdevenir una autèntica atracció de la festa que tota la ciutat esperava.

Les Festes de Sant Roc gaudiren de gran prestigi i atenció, sobretot a la dècada dels anys trenta, i això ho constatava la premsa de la ciutat. Malgrat tot, patien les circumstàncies convulses del moment. L'Ajuntament de Barcelona, que el 1909 va perdre el costum de complir el vot de ciutat, l'any 1923 va suspendre la subvenció a les Festes de Sant Roc. Les dictadures dels generals Primo de Rivera i Berenguer van fer trontollar les festes, que no van recuperar la brillantor fins a la Segona República.

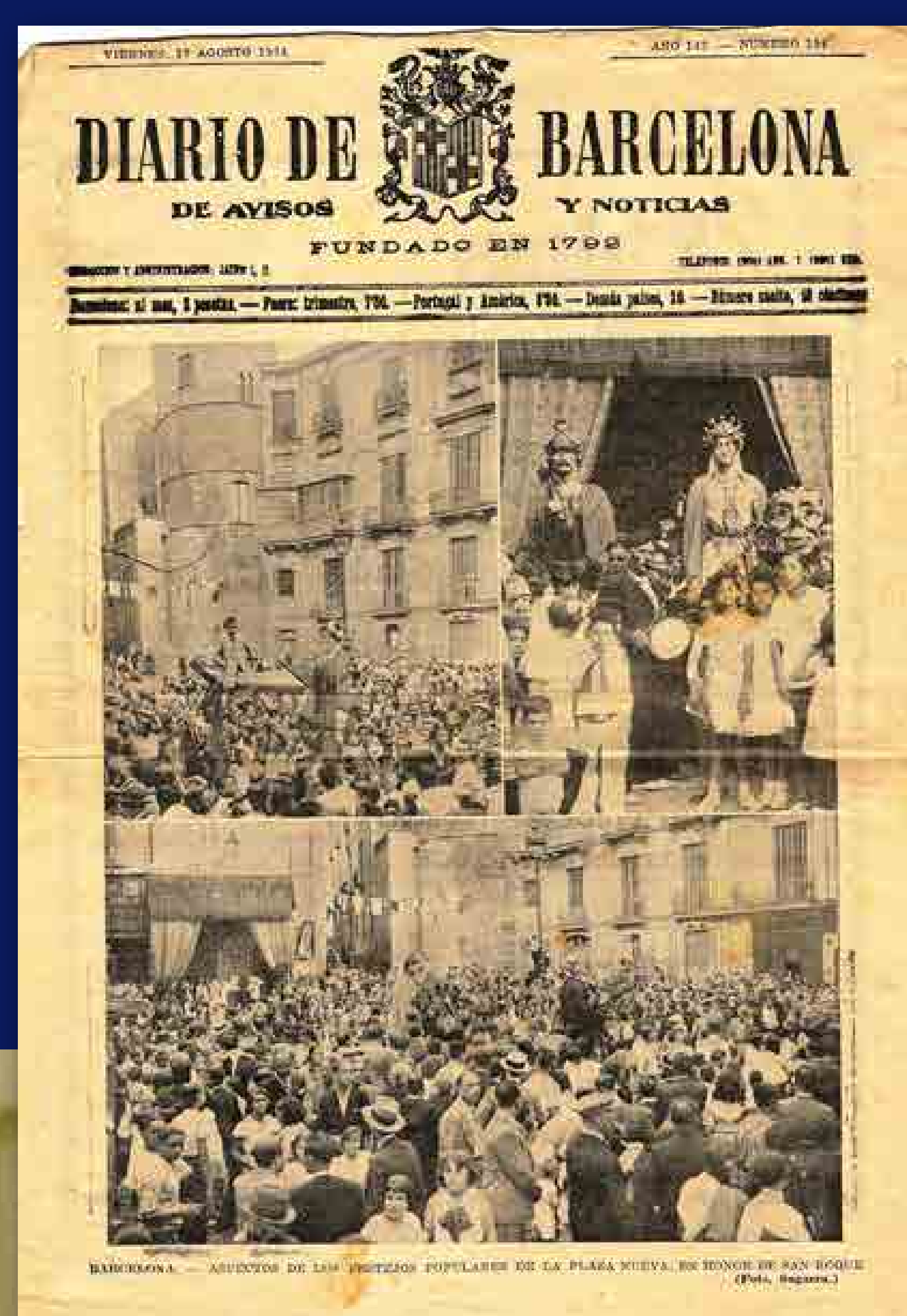
Els Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova, 1906. Arxiu de l'AFP.

Fotografia del cartell de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1907. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

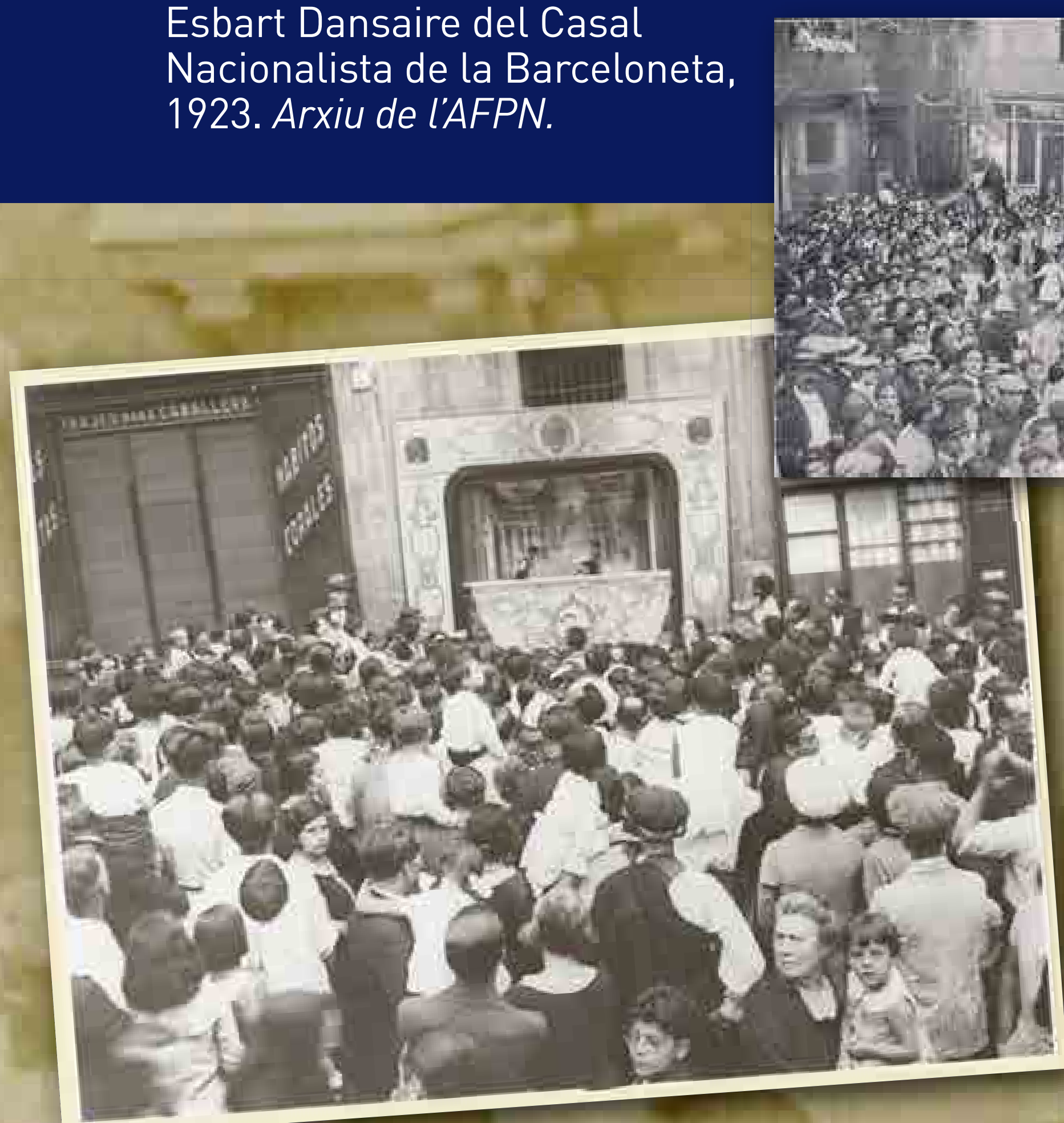
Esbart Dansaire del Casal Nacionalista de la Barceloneta, 1923. Arxiu de l'AFP.

Festes de Sant Roc de la plaça Nova, La Tribuna, 1920. Arxiu de l'AFP.

Portada del Diario de Barcelona, 1934. Arxiu de l'AFP.

Fotografia del cartell de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova i dels carrers de l'entorn, 1910. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFP.

Ballada de sardanes infantils a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1910. Sagarra. Arxiu de l'AFP.

Funció de titelles a les festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1932. Sagarra i Torrents, AFB.

Funció de titelles a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova. Anys vint. Arxiu de l'AFP.

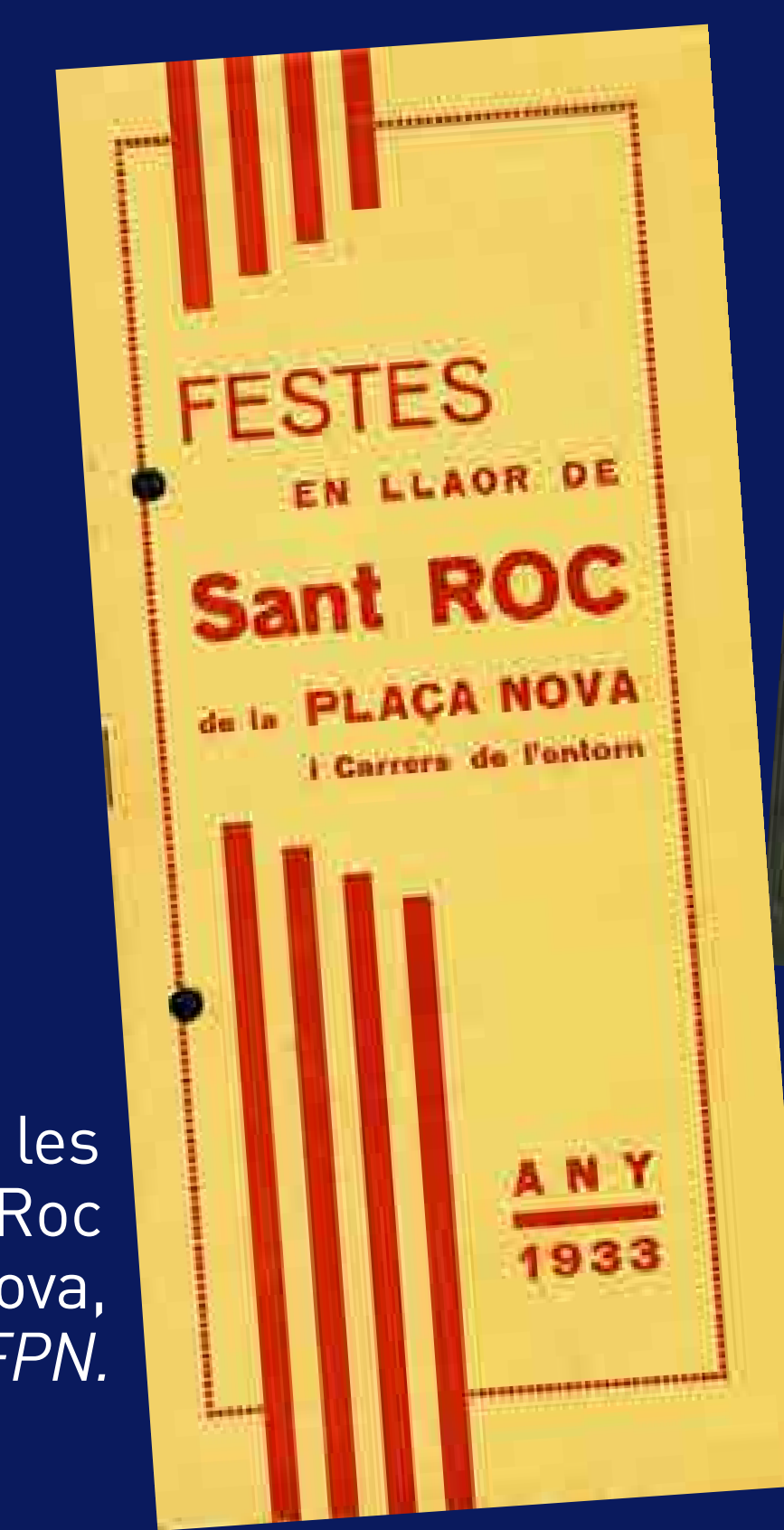

La festa moderna 1903-1935 (II)

Elements tradicionals i singulars de Sant Roc de la Plaça Nova

Els gegants, com a gegants, són més xics que no pas grans.

Valentí Castany i Borràs (Auca de la Plaça Nova)

Programa de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1933. Arxiu de l'AFPN.

Fotografia del cartell de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova i dels carrers de l'entorn, 1931. Antoni de Paula Rigau, Arxiu de l'AFPN.

Gegants, capgrossos Cu-cut i Beco, i Pau Orpi, flabiolaire, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1910. Sagarra, Arxiu de l'AFPN.

Pas dels gegants pel carrer de la Corribia, davant de les escales de la seu, 1935. Pérez de Rozas, AFB.

L'any 1903, la Comissió de Festes va acordar confeccionar una nova bandera del barri. És coneguda com la Bandera Verda, pel color de la tela de seda i dels serrells. Des d'aleshores va desfilars en el seguici al costat de les banderes dels bastaixos i de la ciutat.

L'any 1904 Francesc Llorens, fuster i antiquari del carrer del Bou de la Plaça Nova, va construir una nova cucanya per a les Festes. Aquesta cucanya, que actualment encara és la mateixa, és singular tant pel color verd intens com per la forma —dos pals plantats a terra amb un tercer pal travessar greixat i giratori—, que fa que jugar a passar la cucanya amb la Cucanya de la Plaça Nova sigui diferent. La cucanya ha esdevingut ritual i principal atracció dels nens i nenes del barri durant generacions.

L'any 1906 la Comissió va encarregar una parella de gegants a El Arte Cristiano d'Olot. Els gegants de Sant Roc de la Plaça Nova van ser els primers gegants barcelonins propietat dels veïns i han estat en actiu ininterrompudament. Amb els gegants es van comprar un parell de capgrossos, coneguts com el Tano i el Beco, desapareguts el 1963. L'any 1907 se'ls va afegir un tercer nan, el Cu-cut, personatge de la revista satírica del mateix nom, molt popular a l'època.

L'any 1909 va néixer la tradició d'un altre element que va esdevenir imprescindible a les festes del primer terç del segle xx, i que també perdura en les actuals, el Gran Globus del Capità Munyon.

La Bandera Verda, durant els anys vint del segle xx. Arxiu de l'AFPN.

Cucanya de la plaça Nova, 1914. C. Fargas, AFCEC.

El Capgròs Cu-cut de la Plaça Nova, 1907. Arxiu de l'AFPN.

Festa, poder i religió: 1936-1950

Sant Roc, Guerra Civil i postguerra

Comunico a V. que este Departamento autoriza la audición de sardanas el dia 15 del cte. en la Plaza Nueva de esta ciudad.

Por Dios, España y su Revolución Nacionalindicalista. SALUDO A FRANCO, ARRIBA ESPAÑA

José Pardo, Vicesecretaría de Educación Popular de la Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S.

El 8 d'agost de 1936, ben entrada la nit, un grup d'incontrolats va violentar la fornícula de sant Roc i en va destruir la imatge. Els trossos van ser recollits i guardats per un veí. Aquell any, malgrat que tot estava a punt i el cartell estava gairebé acabat, no es van celebrar les Festes. Feia poc menys d'un mes que havia esclatat la Guerra Civil i la ciutat vivia amb incertesa els diferents esdeveniments que se succeïen. El barri durant tres anys va viure una nova i tràgica epidèmia: la guerra.

Amb la fi de la guerra i un cop instaurat el nou règim del dictador general Franco, el mateix any 1939 es van tornar a celebrar les festes amb els actes més tradicionals i, evidentment, els religiosos. La Comissió encara no era conscient, tal com gran part de la població, de l'abast de la victòria feixista i de les seves conseqüències. Aquell any per Sant Roc, a més de la lògica i solemne restitució de la imatge del sant, es van ballar sardanes per primera vegada a la ciutat després de la guerra. La ballada de sardanes va acabar en *ball de bastons* a càrrec d'uns individus falangistes.

Durant els primers anys del franquisme la festa va transcórrer entre la censura i el control de tots els actes per part de les autoritats del règim, la fam i la misèria de molts veïns i la presència predominant dels actes religiosos. Malgrat tot, els membres que restaven a la Comissió van fer tot el possible per a mantenir l'esperit i la catalanitat de la festa amb el seguici, les sardanes i les actuacions d'esbarts.

Cases del carrer de la Corribia, núm. 1-3 i 5, amb la plaça Nova, destruïdes en el bombardeig del 30 de gener de 1938. John Langdon Davies, Arxiu S. Feliu de Guixols, Fons J. Langdon-Davies.

Autorització de la Vicesecretaría de Educación Popular de FET y de las J.O.N.S., per a ballar sardanes a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1943. Arxiu de l'AFP.

Retall de premsa de Solidaridad Nacional, 1953. Arxiu de l'AFP.

Repartiment de pa als pobres a la plaça Nova, durant els anys trenta del segle xx. Arxiu de l'AFP.

Plaça Nova, enderrocs als carrers del Bou de la plaça Nova i de la Corribia, 1938. Arxiu de l'AFP.

Altar de sant Roc, durant les Festes de Sant Roc, 1941. Brangulí, ANC.

Festa i urbanisme: 1951-1958

Un barri que desapareix, la diàspora dels veïns

Pobre barri de la Catedral. Aquí vaig nèixer, treballar i viure setanta-quatre anys. Allunyat del barri, em fa l'efecte que visc a l'estranger, i és tant l'amor que li guardo que no passo un dia sense visitar-lo...

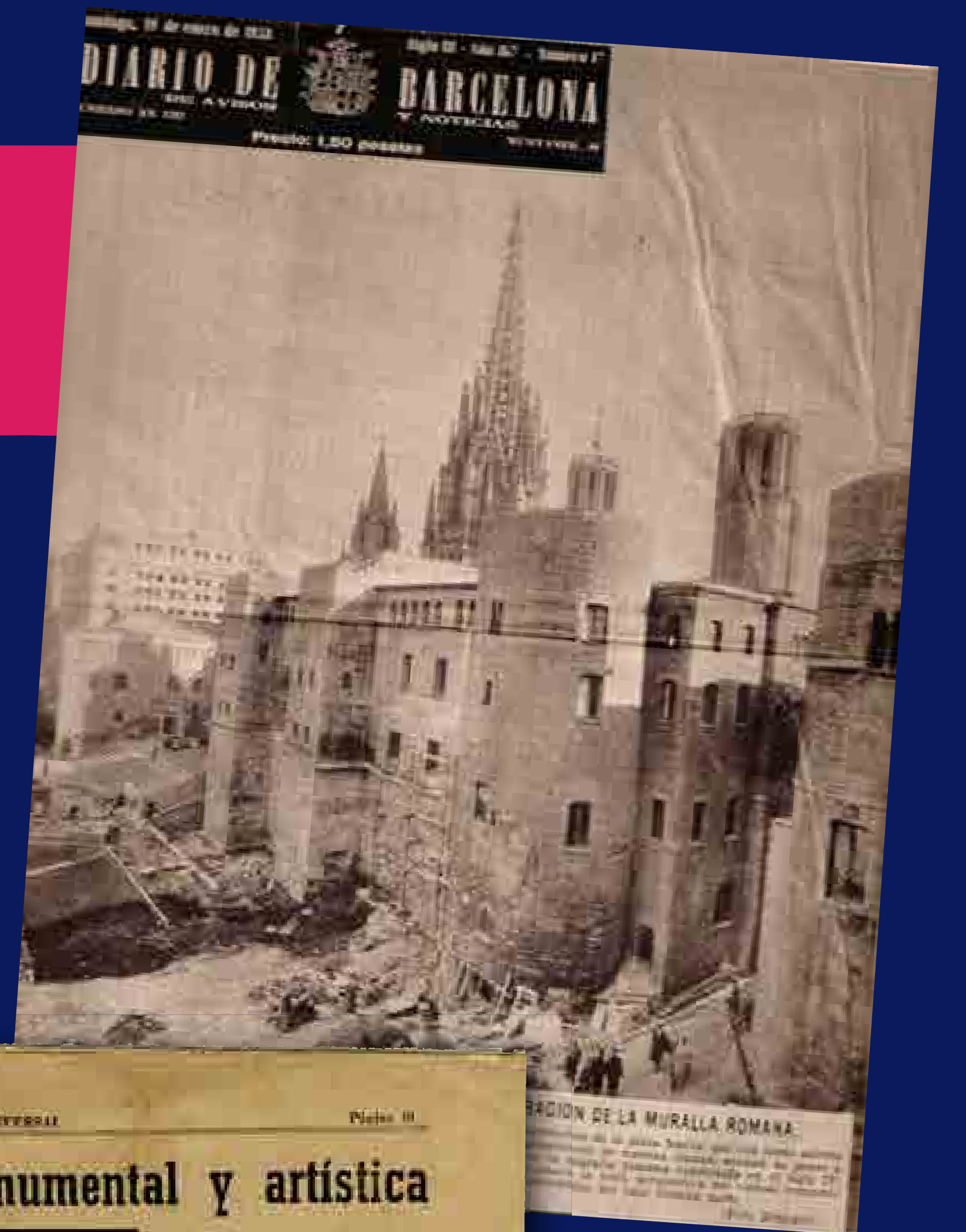
Francesc Puig i Alfonso

El diumenge 30 de gener de 1938, a quarts de nou del matí, un esquadró de l'aviació legionària italiana, aliada de l'exèrcit franquista, va bombardejar la ciutat. El bombardeig va afectar dramàticament el barri de la Catedral. Es van ensorrar o malmetre edificis de les places Nova i de Sant Felip Neri, i dels carrers de la Corribia, del Bou de la Plaça Nova, dels Capellans, dels Arcs, de la Palla... A les onze del matí, un segon i criminal bombardeig va tornar a afligir el barri, i va afectar fins i tot els serveis d'urgència i sanitaris que havien acudit a socórrer els ferits. Les bombes van deixar dos-cents deu veïns morts i setanta-cinc de ferits. Més de vint edificis van quedar destruïts o seriosament afectats.

El 1940 les noves autoritats municipals franquistes, tot aprofitant els efectes del bombardeig, van rescatar l'antic projecte del Plan de Reforma Interior per a enderrocar edificis i obrir la projectada *avenida C*. La que seria l'avinguda de la Catedral va fer desaparèixer els carrers de la Corribia, del Bou de la Plaça Nova i de Sallent, i va transformar els de la Palla, dels Arcs, dels Boters, dels Capellans i dels Sagristans.

Les obres de demolició es van allargar fins a l'any 1958 i van representar una lenta agonia del barri i la diàspora de més de mil set-cents veïns. Va ser una reforma urbanística brutal que no va comptar ni amb veïns i comerços ni amb la tradicional cohesió social del barri ni, ni de bon tros, amb les festes i tradicions. Una mala gestió que va fer desaparèixer dramàticament tot un barri.

Vista aèria del barri de la Catedral, edificis afectats pel bombardeig del 1938 i per la reforma posterior del barri.

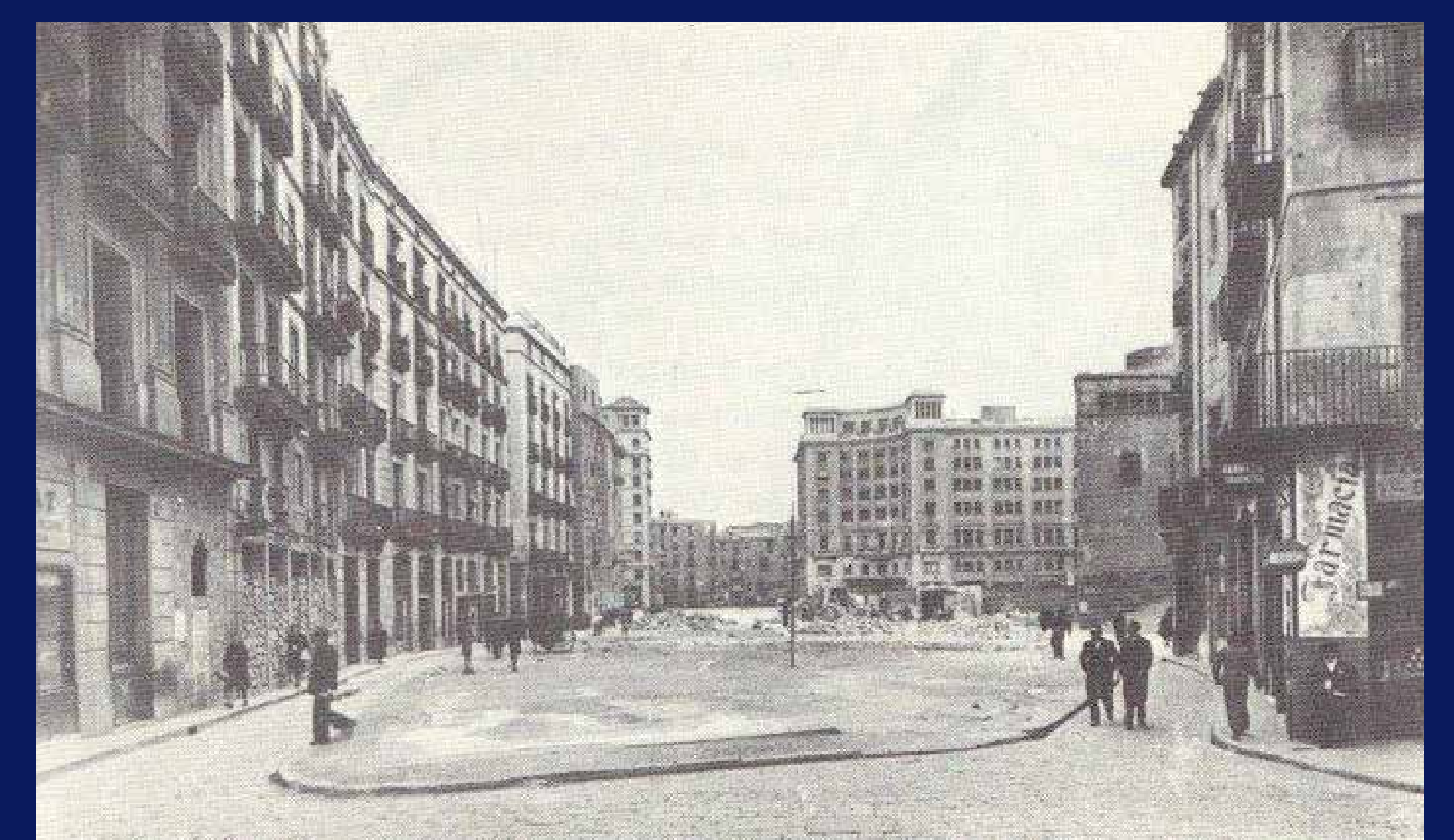
Portada del *Diario de Barcelona*, 1958. Arxiu de l'AFP.

El Noticiero Universal, 1958. Arxiu de l'AFP.

La placeta de la plaça Nova, durant els anys vint del segle xx. AFCEC.

Els enderroc dels carrers del Bou i de la Corribia, la placeta de la plaça Nova, 1942. Arxiu de l'AFP.

Enderroc d'edificis de la plaça Nova, 1957. AFB.

Festa i cohesió social: 1951-1958

Sant Roc i la Comissió de Festes, els lligams de veïns i exveïns

Després de 600 anys d'existència la Plaça Nova, tot morint-se, es resisteix i revifa entremig de l'aldarull d'una urbanització rectificada... Volem reunir-nos per no perdre el contacte [...] entre els absents forçosos del sector i els que, privilegiats i nouvinguts, continuen la seva presència a l'àrea plaçanovina.

La Comissió de Festes

Públic durant una funció de titelles a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 1955. Arxiu de l'AFP.

Jocs tradicionals a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova: cursa de sacs, anys cinquanta del segle xx. Arxiu de l'AFP.

La lenta demolició del barri i l'inajornable desplaçament de la majoria del veïnat, durant la dècada dels anys cinquanta, era una constant preocupació dels veïns i dels comerciants, la majoria dels quals hi tenien les seves llars i botigues des de feia moltes generacions. El barri de la Catedral era com un poble autosuficient i, tal com deia Puig i Alfonso, «quan algú s'havia de casar buscava la xicota sense moure's de la plaça». La mort del barri era el sentiment que ho presidia tot.

La Comissió de Festes, conscient de les terribles circumstàncies per les quals passaven no tan sols la continuïtat física del barri sinó també les mateixes relacions veïnals i familiars, va exercir d'autèntica associació de veïns i comerciants. L'any 1950, la Comissió va augmentar molt considerablement el nombre de membres, la majoria, joves que no es resignaven a veure desaparèixer el barri, les seves tradicions i el contacte entre veïns. Sant Roc i la Comissió van reaccionar amb energia.

Les Festes de Sant Roc van actuar com una eficaç eina cohesionadora de veïns, exveïns i nous veïns. Es van programar tota mena d'activitats per les Festes i més enllà de les Festes: el Sopar de Veïnat, el Quadre Escènic de la Plaça Nova, excursions culturals o la gran celebració, l'any 1955, dels 600 anys de la plaça Nova, amb la publicació de dos llibres, l'auca de la plaça i la renovació dels gegants. D'aquest esforç titànic, se'n van fer un gran ressò molts intel·lectuals i també la premsa de l'època.

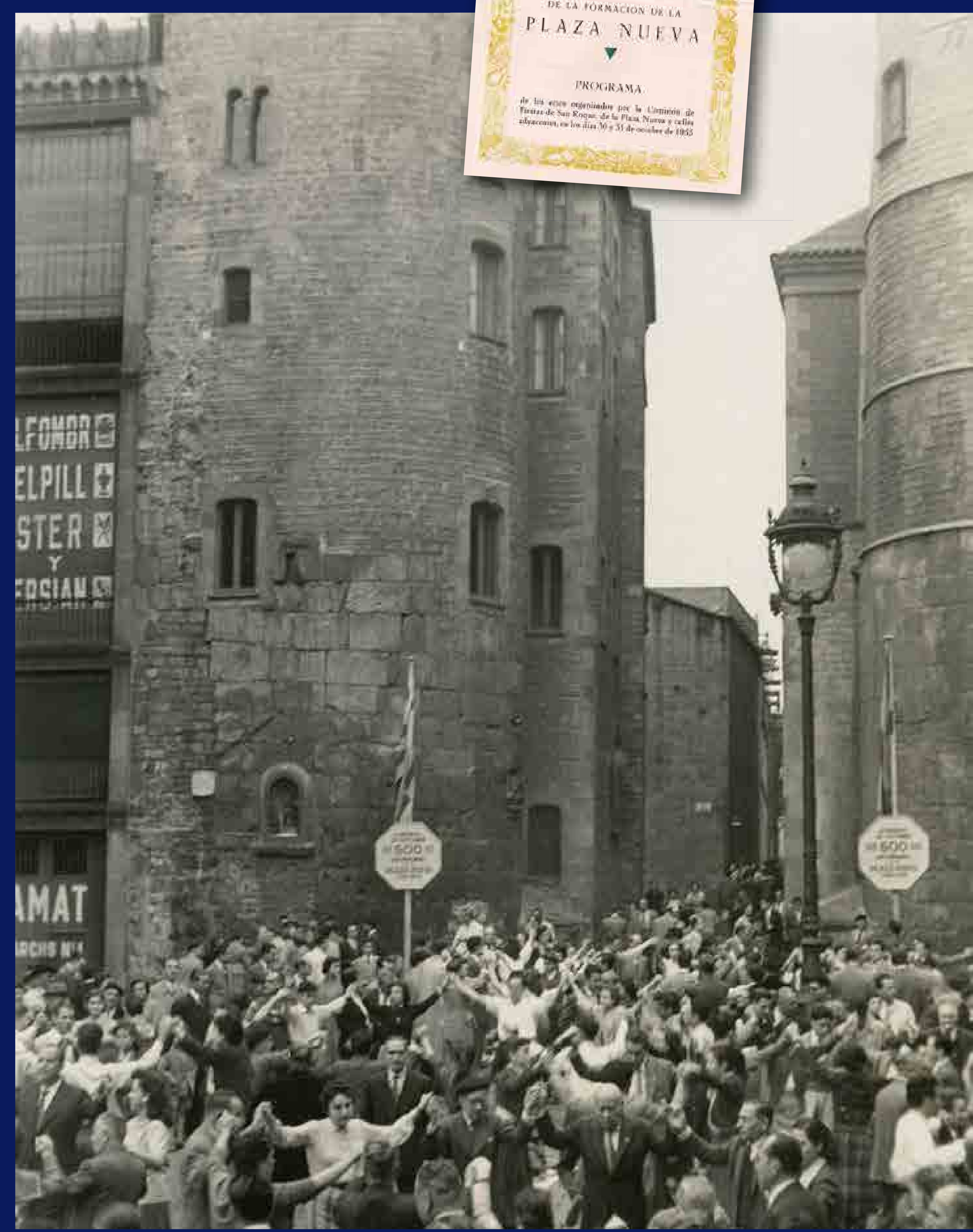

Jocs tradicionals a les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova: joc de trencar l'olla, 1955. Pérez de Rozas, AFB.

Programa del sopar de veïnat a l'Hotel Colón, 31 d'octubre de 1957. Arxiu de l'AFP.

Programa dels actes de la commemoració del 600 aniversari de la plaça Nova, octubre de 1955. Arxiu de l'AFP.

Celebració dels 600 anys de la plaça Nova, octubre de 1955. Arxiu de l'AFP.

Cucanya de la Plaça Nova, durant les Festes de Sant Roc, 1955. Pérez de Rozas, Arxiu de l'AFP.

Les Festes a la nova plaça Nova: 1959-1981

A la recerca del barri perdut!

Els veïns del barri de la Plaça Nova el tenen [sant Roc] per patró i celebren «encara avui» la seva festa, que és la festa de barri més llüida de les poques que perduren.

Joan Amades

Durant les dècades dels anys seixanta i setanta del segle passat el barri de la Catedral i la Plaça Nova, amb l'avinguda de la Catedral totalment oberta, va prendre tota una altra dimensió. Malgrat que gran part del veïnat tradicional ja no hi vivia, molts hi mantenien el contacte i hi venien per Festes, però el barri va eixamplar els límits a tot el que s'anomena el barri Gòtic i, per les Festes de Sant Roc, a les barriades veïnes de Sant Pere i de Santa Caterina, des d'on venia una gran quantitat de mainada.

Les propostes d'activitats festives van créixer en quantitat i varietat per atraure els nous veïns i nous públics: cinema, teatre, varietats, festival infantil, esbarts, cantada d'havaneres, concursos de dibuix, de fotografia, de cinema... L'any 1970 la Comissió i el veïnat van viatjar a Montpeller, vila natal de sant Roc, en agermanament de les dues ciutats. L'any 1974 es creà la Salutació del Gos a Sant Roc, un acte d'exhibicions canines en el qual els gossos del barri són els protagonistes en record de la llegenda del sant i el gos barceloní i de la dita: «Per l'agost, després de Sant Roc, sant gos».

Malgrat tot, cal reconèixer com un encert de les noves comissions que els actes més tradicionals, com ara el seguici, els gegants, la cucanya i els jocs, els titelles..., fossin els més concorreguts i celebrats de les Festes. La premsa i diversos estudis ho destacaven com un exemple del manteniment vigorós de la tradició al cor d'una ciutat cada vegada amb menys veïns i amb més turistes.

Jocs tradicionals durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova: joc de l'ou i la cullera, 1968. Pérez de Rozas, Arxiu de l'AFPN.

Jocs tradicionals durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova: cursa de sacs, 1961. Pérez de Rozas, Arxiu de l'AFPN.

Vista general de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, anys seixanta del segle xx. Suárez, Arxiu de l'AFPN.

Els Gegants de la Plaça Nova, anys setanta del segle xx. Arxiu de l'AFPN.

Festa, democràcia i cultura popular: 1982-2000

Capità Munyon, 2010.
Disseny de Pau Campabadal.

Sant Roc, la festa renovada

*A Sant Roc demanem,
per ser el nostre patró,
ens guïï a la festa,
i ens ompli de vi el porró.
Visca Sant Roc!
Visca!
Guaita Sant Roc!
Agafeu-lo!*

Colla de la Plaça Nova

Programes de les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova dels anys 1984, 1989 i 1994.

Col·locació de la Bandera Verda a la balconada principal del Palau Episcopal, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 2010.
Emma Parra, Arxiu de l'AFP.

Amb la recuperació de la democràcia i del carrer com a espai d'expressió i de festa, es va generalitzar el naixement de col·lectius que cercaven en la cultura popular i tradicional les arrels del país. La creació de la Colla de la Plaça Nova, l'any 1982, amb joves d'arreu de la ciutat que col·laboraven amb la Comissió sense formar-ne part, representaria un punt d'inflexió important per a les Festes de Sant Roc i les tradicions de l'antic barri de la Catedral.

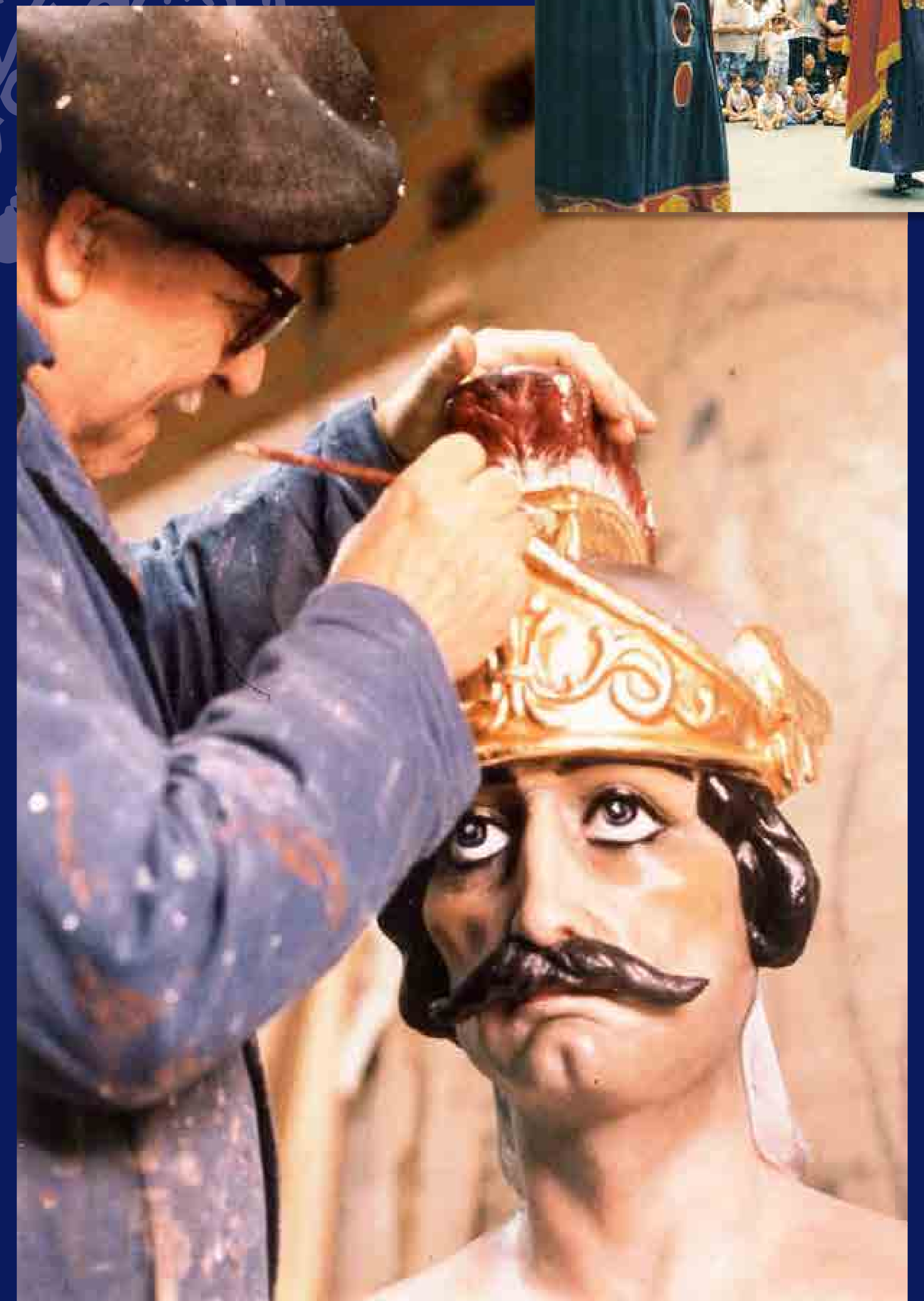
La vitalitat de la Colla i les ganes de treballar per la festa fan que, als Geganters de la Plaça Nova, s'hi sumen nous grups i elements festius recuperats o de nova creació. El 1983, el grup de grallers La Pessigolla. El 1984, els Diables de Sant Roc, més endavant anomenats Diables del Barri Gòtic. El 1986 es recupera el nan Cu-cut, i l'any 1989, l'Àliga de la Ciutat. L'any 1992 es construeixen els gegants nous, i el 1993, la Víbria. L'any 1996 neixen els tabalers Percudium i el 1999 es construeix l'Arpella.

Tots aquests nous grups i elements enriqueixen les Festes de Sant Roc, sobretot els actes tradicionals. Els nous elements d'imatgeria festiva són incorporats al Seguici de Sant Roc, s'inicien les trobades de gegants i els correfocs, es recuperen el Porró Llarg, la Bandera Heràldica i el Gran Globus del Capità Munyon. L'any 1989 se celebren els quatre-cents anys de les Festes de Sant Roc. Un any abans la Comissió i la Colla es fusionen i constitueixen l'Associació de Festes de la Plaça Nova.

Àliga de la Ciutat. Pep Herrero, Arxiu de l'AFP.

Roc, el Gegant Nou, i Roc, el Gegant Centenari, de la Plaça Nova, 1992.
Xavier Cordomí, Arxiu de l'AFP.

Restauració del Gegant Vell de la Plaça Nova per Domingo Umbert, 1985.
Joan Carles Montagut, Arxiu de l'AFP.

Encesa de la Víbria, 650 anys de la Plaça Nova, 2005.
Xavier Cordomí, Arxiu de l'AFP.

Primera Colla de la Plaça Nova, 1982. Núria Pérez, Arxiu de l'AFP.

Les Festes actuals: 2001-2014

Sant Roc, una tradició de Barcelona

*Per el peu mig descalçat
I la cama sense roba:
des d'aquesta Plaça Nova
beneïu nostra Ciutat.*

Reverend Pare Hilari d'Arenys de Mar (goigs a sant Roc)

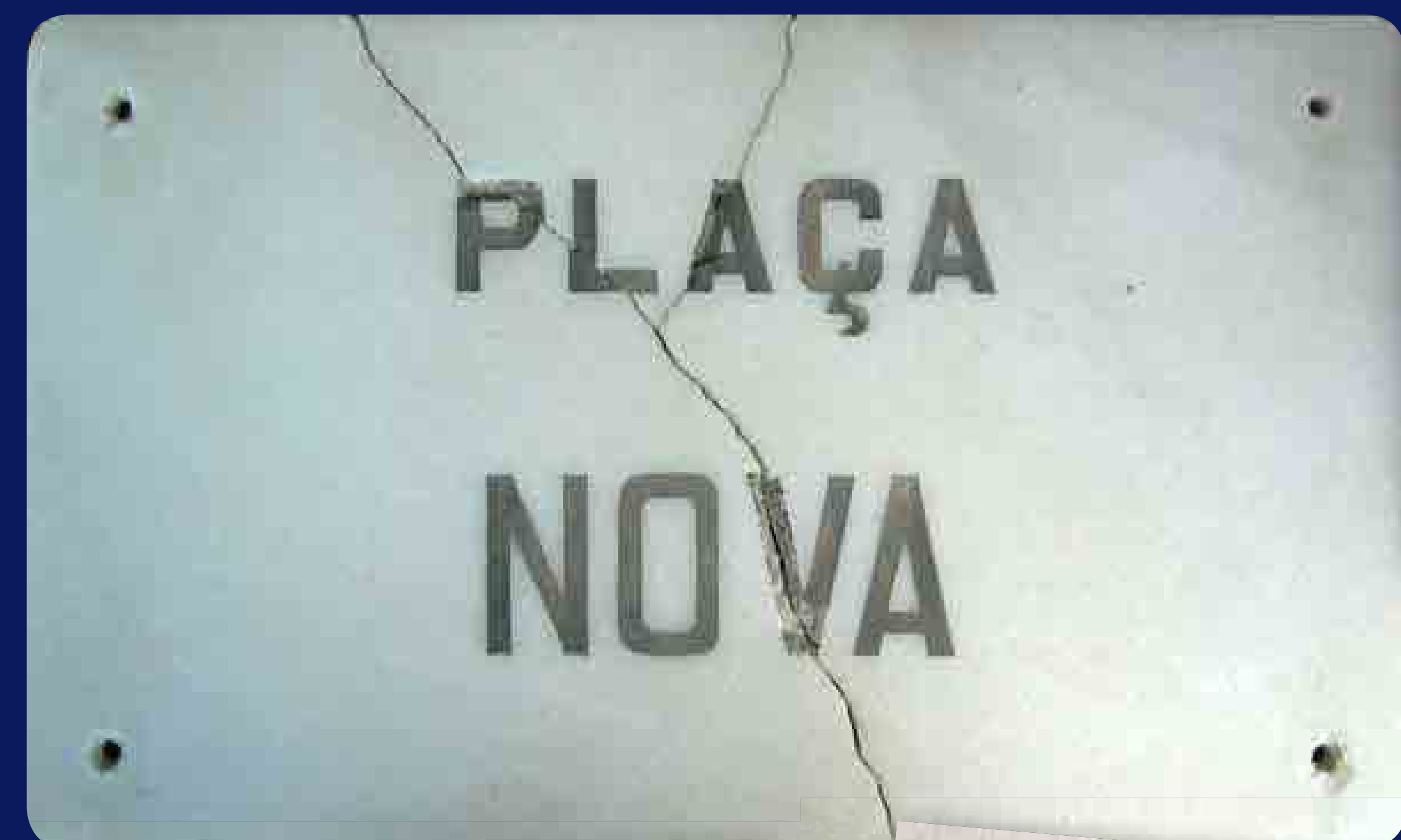
Al llarg d'aquests catorze anys les Festes de Sant Roc, la celebració de carrer més antiga de la ciutat, han commemorat els 650 anys de la plaça Nova (2005) i els centenaris de la Bandera Verda (2003), de la Cucanya (2004) i dels gegants (2006), i han generat o han renovat noves i velles tradicions: els concerts dels grups emergents, la Hissada de la Bandera, *En Cu-cut dalt del ruc...*

Les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova entren al segle XXI totalment renovades i amb respecte per la responsabilitat que representa tenir més de quatre segles de tradició i el precedent de milers de dones i d'homes que han construït un barri i una ciutat. Amb la fundació de l'Associació de Festes de la Plaça Nova l'objectiu principal dels associats era, i és, el manteniment, l'estudi i la difusió de Sant Roc com a tradició i patrimoni immaterial de tota la ciutat de Barcelona.

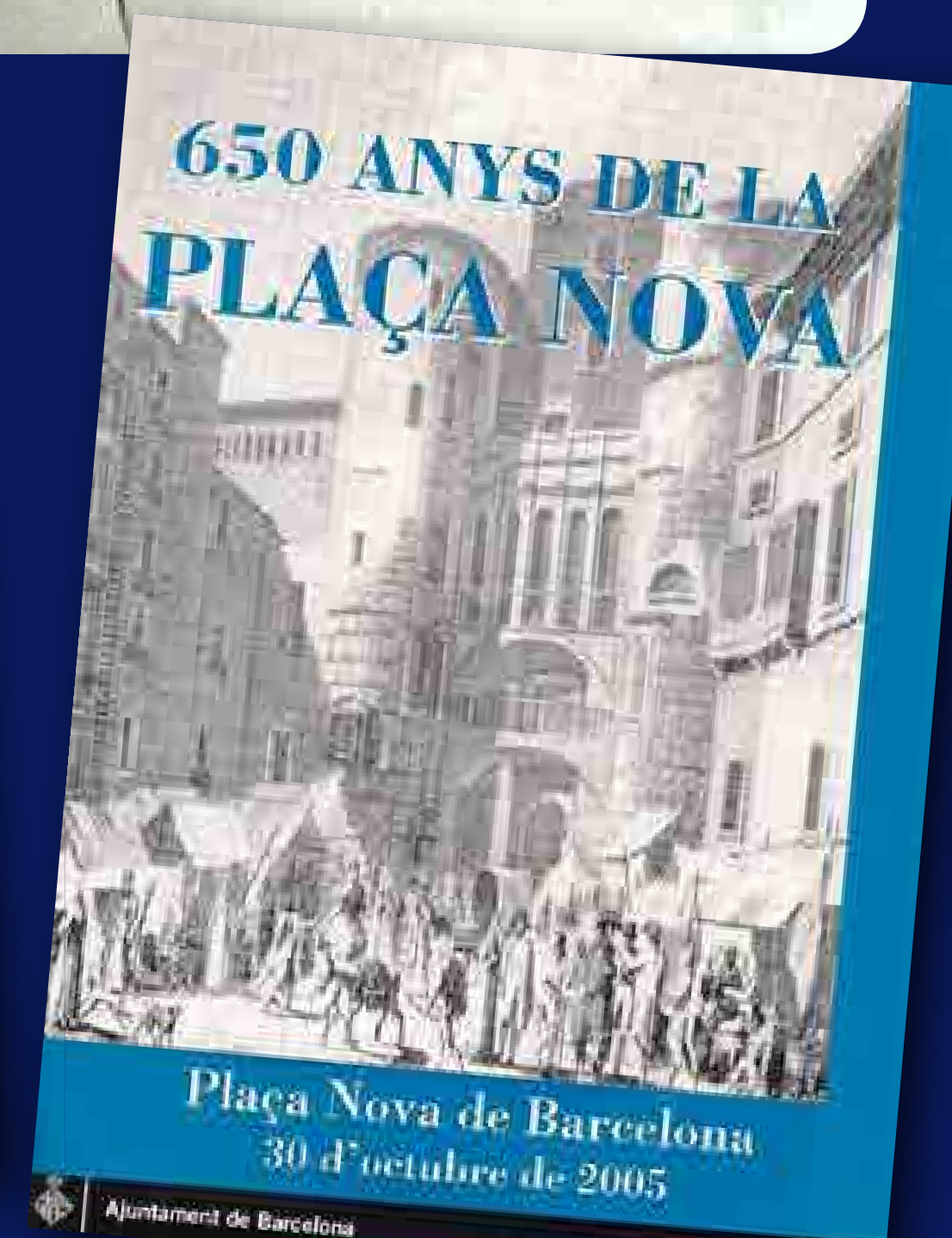
Una tradició que, sense oblidar el seu passat, no té por de mirar al futur, i per això l'any 2007 es va constituir la Colla Infantil de la Plaça Nova, amb la petita àliga barcelonina, els gegantets Pippo i Gal·la i les nenes i els nens que són garantia de continuïtat de la tradició, de la festa i de l'esperit barceloní dels plaçanovins.

Sant Roc i la plaça Nova, les seves festes i les seves tradicions ja són de tots els barcelonins, tal com sempre ho han estat. Desitgem que Barcelona renovi el seu vot de ciutat amb el compromís amb tots els seus ciutadans.

A tots ells i a l'esperit solidari que sant Roc representa dediquem el 4¼.

El llibre *Cent anys dels Gegants (de Sant Roc) de la Plaça Nova*, 2006. Xavier Cordoní.

Programa de les celebracions dels 650 anys de la plaça Nova, octubre de 2005. Arxiu de l'AFP.

L'auca *Cent anys dels Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova*, 2006. Mercè Galí, Arxiu de l'AFP.

El capgròs Cu-cut, dalt del ruc, 2012. Xavier Cordoní, Arxiu de l'AFP.

Els gegantons infantils Pippo i Gal·la, 2013. Anna Garcia, Arxiu de l'AFP.

Cremat de rom, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 2010. Arxiu de l'AFP.

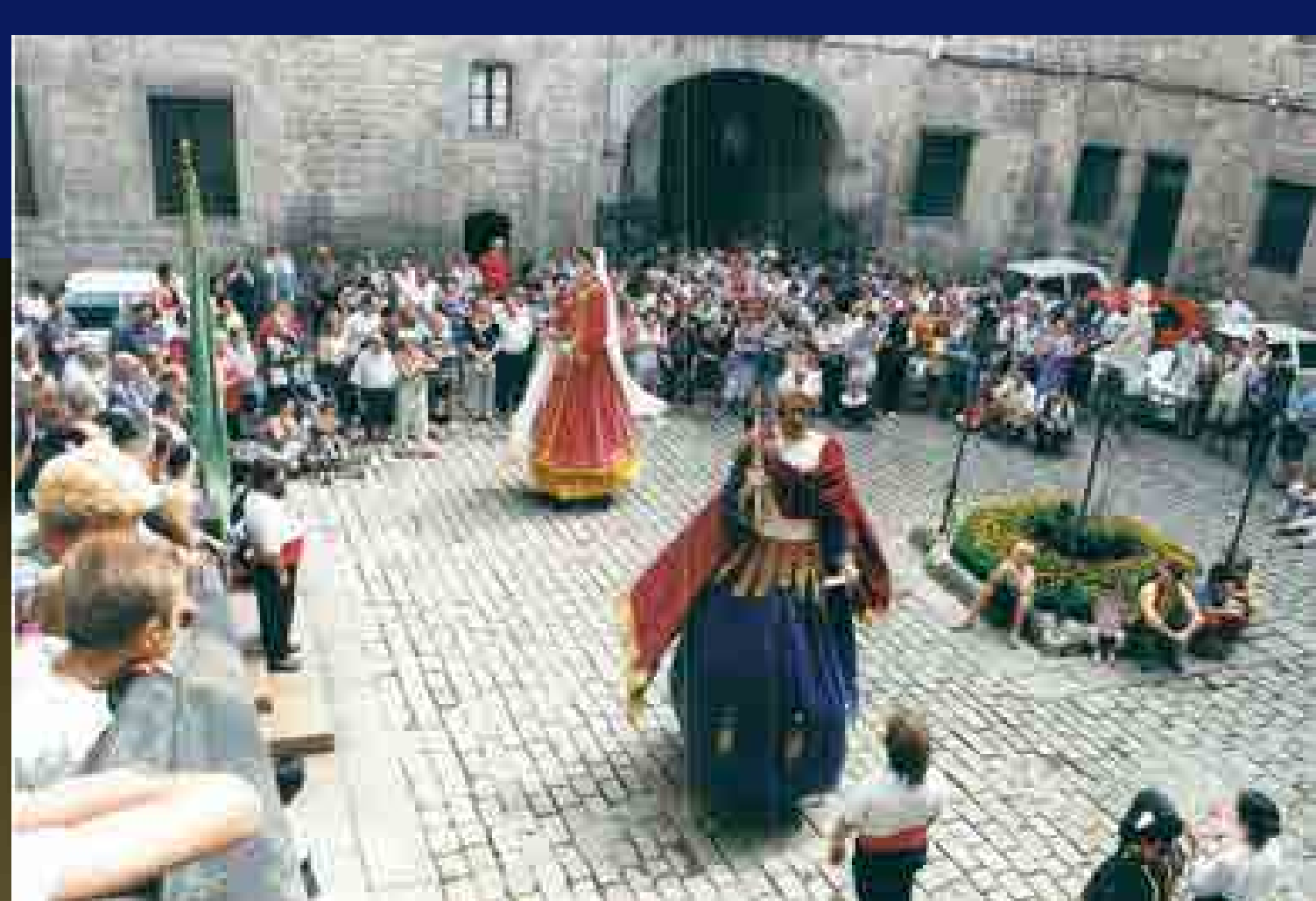
Passant la cucanya, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 2010. Emma Parra, Arxiu de l'AFP.

Funció de Titelles Vergés i Pallassos de l'Arlequí, Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 2010. Emma Parra, Arxiu de l'AFP.

Seqüència fotogràfica del *Ball dels Gegants Centenaris* al Palau Episcopal, durant les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova, 2001. Assumpció Blesa, Arxiu de l'AFP.

Correfoc de Sant Roc amb els Diablers del Barri Gòtic, 2010. Emma Parra, Arxiu de l'AFP.

4 1/4

425 anys de les Festes de Sant Roc a Barcelona

De vot de ciutat a festa popular de la plaça Nova

Comissari: Xavier Cordoní

Recerca i documentació: Montserrat Castells i Anna Garcia

Equips de treball: Laura Gelabert, Lluís Gelis, Julien Vanni, Francesc C. Conesa, Guillem S. Garcia, Pau Campabadal i Òscar Moles

Textos: Xavier Cordoní

Pròleg: Josep Fornés

Disseny: Fons Gràfic, SL

Correcció lingüística: Contextuàlia

Producció: Fons Gràfic, SL, i Publiservei, SL

Audiovisuals: Josué Consuegra Duran

Fotografies: Arxiu de l'Associació de Festes de la Plaça Nova (AFPN), Arxiu fotogràfic de Barcelona (AFB), Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC), Arxiu Històric de la Ciutat (AHCB), Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic (IAAH), Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) i Pep Herrero

Agraïments:

Joan Bach, Joaquina Bach, Jordi Bartolomé, Francesc Blanch, Pasqual Borràs, Sergi Benajas, mossèn Gaietà Casacuberta, Joaquim Chacopino, Jaume Ciurana, Josep Cordoní, Genís Cormand, Núria Dias, Francesc Fabregat, Núria Felip, Carme Fernández, Josep Fornés, Montserrat Garrich, Joaquim Gómez Jornet, Mercè Homs, Sara Jaurrieta, Montserrat Marquès, Pere Marquilles, Gustau Molas, Jordi Montserrat, Jaume Moregó, Josep Maria Nogués, Rosa Maria Nogués, Joan Pedrol, Carme Pla, Montserrat Pla, Ricard Pla, Gemma Porret, Gerard Premiger, Esther Sust, Xavier Tarraubella, Sebastià Vergés, Amics dels Gegants del Pi, Germandat i Confraria de la Nostra Senyora de les Angoixes i Llibreria Selvaggio

In memoriam:

Antonio Parellada i Estruch, *el Noi*, i Antoni de Paula Rigau i Tolosa, *l'Antonet del Forn*.

Organitzen:

Associació de Festes de la Plaça Nova
Comissió de Festes de Sant Roc

Cases de la Festa

Ajuntament de Barcelona

Amb la participació de:

Amb el suport de:

Amb la col·laboració de:

Arxiu Històric de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona

Museu d'Història de Barcelona. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona

Fundació Lluís Carulla

Llibreria Selvaggio

Institut del Teatre

Parròquia de la basílica de Santa Maria del Pi